

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta

**Činnost týmu posttraumatické péče v systému
psychologické služby Hasičského záchranného sboru
Jihočeského kraje**

bakalářská práce

Autor práce: Václav Zíka
Studijní program: Ochrana obyvatelstva
Studijní obor: Ochrana obyvatelstva se zaměřením na CBRNE

Vedoucí práce: PhDr. Marie Mezníková

Datum odevzdání práce: 15. srpna 2013

Abstrakt

Bakalářská práce na téma Činnost týmu posttraumatické péče v systému psychologické služby Hasičského záchranného sboru Jihočeského kraje pojednává o práci skupiny odborně připravených příslušníků, členů týmu. Týmu, který dnes tvoří 12 hasičů (2 ženy a 10 mužů) a polovina z nich zde pracuje od roku 2005, kdy byl tým ustanoven. Tito hasiči se členy týmu stali na základě vlastního rozhodnutí.

Stát vytváří síť sil a prostředků pro řešení mimořádných událostí. Garantem v této oblasti je Hasičský záchranný sbor České republiky. Je to profesionální a hrdý partner všech jeho občanů, soukromých a státních organizací. Součástí moderních policejních a hasičských sborů je i psychologická služba. Její činnost vymezuje řada vnitřních nařízení sboru. Dva stěžejní úkoly pomáhají zajišťovat týmy posttraumatické péče, které jsou ustanovovány v rámci Hasičských záchranných sborů krajů. Členové týmů zabezpečují kolegiální psychickou pomoc příslušníkům v rámci svých jednotek a občanským zaměstnancům na svých územních odborech, kteří prožili traumatizující událost v souvislosti s plněním služebních nebo pracovních úkolů. Poskytují také posttraumatickou péči osobám zasaženým mimořádnou událostí.

Téma bakalářské práce jsem si vybral proto, že je dnes velmi aktuální. Psychologická služba a potažmo tým posttraumatické péče nezastupitelným způsobem pomáhají naplňovat základní poslání Hasičského záchranného sboru České republiky. Zkvalitňují hasičům každodenní službu a přinášejí novou kvalitu občanům ve smyslu komplexnější pomoci při mimořádných událostech. Toto tvrzení mohu potvrdit i z vlastní zkušenosti, jelikož již 19 let sloužím jako profesionální hasič (15 let jako velitel družstva) a 3 roky jsem členem zmiňovaného týmu.

Cílem mé práce bylo shrnout a zhodnotit dosavadní zkušenosti s poskytováním posttraumatické péče oběma cílovým skupinám, které tým získal za dobu své existence. Dále se znalostí daných teoretických východisek a zejména po vyhodnocení následného kvalitativního výzkumu navrhnout další možnosti vývoje, především ve stěžejních činnostech týmu.

Standardní kapitolou práce jsou teoretická východiska, která jsem naplnil studiem a analýzou odborné literatury, zabývající se úkoly Hasičského záchranného sboru České republiky a jeho psychologické služby, posttraumatické péče a studiem souvisejících právních norem a interních nařízení.

V souladu s výše uvedenými cíli jsem formuloval dvě výzkumné otázky, pro již zmíněný kvalitativní výzkum, který je základem praktické části mé bakalářské práce. Kvalitativní výzkum jsem později vyhodnotil s užitím obsahové analýzy dat a po následné komparaci jsem vytvořil souhrny těchto dat. Pro jejich zjišťování jsem použil polostrukturované individuální rozhovory, zaměřené na zkušenosti a postoje členů Týmu posttraumatické péče Hasičského záchranného sboru Jihočeského kraje, jako výzkumného souboru.

Výsledky mé práce jsem podrobně popsal a diskutoval. Popisuji je ve třech stěžejních kapitolách. Ve dvou se věnuji základním činnostem našeho týmu, kterými jsou: kolegiální psychická pomoc v rámci svých jednotek a posttraumatická péče osobám zasaženým mimořádnými událostmi. Přináším zde aktuální a vypovídající odpovědi na formulované výzkumné otázky. Třetí kapitola je v duchu stanovených cílů zaměřena na návrhy změn a možnosti vývoje týmu. Výslednou a ucelenou formu těchto návrhů předkládám v kapitole Diskuze. Z těchto návrhů vyplývá a je v souladu s mým přesvědčením, že potenciál našeho týmu ještě není zcela využit. Především zde vidím nezbytný kvalitativní přínos mé práce. Myšlenkový přínos, který odhaluje nové skutečnosti a pohledy.

Bakalářskou práci poskytnu psychologické službě Hasičského záchranného sboru Jihočeského kraje jako součást odborné přípravy členů týmu posttraumatické péče, odborné přípravy velitelů a operačních důstojníků. Dále je možné práci využít k výuce studentů dotčených oborů na Zdravotně sociální fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích.

Klíčová slova:

hasič, tým posttraumatické péče, traumatizující událost, kolegiální psychická pomoc, zasažená osoba

Abstract

The Thesis “Activities of a Post-traumatic Care Team in the System of Psychological Services of the Fire and Rescue Brigade of South Bohemia” deals with the work of a group of specially trained firemen, who are members of the team. Currently, the team consists of 12 fire-fighters (2 women and 10 men) and one half of them has been working in the team since 2005; the time when the team was established. These fire-fighters have become members of the team voluntarily.

The Czech Republic has established a network of forces and resources for solving emergencies. The Fire and Rescue Brigade of the Czech Republic is the guarantor in this area. The brigade is a professional and proud partner for all citizens as well as private and public organizations. Psychological services are also a part of the modern fire brigades and police. Activities of the psychological services are governed by internal rules. Post-traumatic care teams, which are established within regional Fire and Rescue Brigades, help ensure two main tasks: members of the teams provide collegial psychological support for members of their unit and for civilian employees of regional departments who have experienced a traumatic event in connection with the performance of their tasks; post-traumatic care teams also provide post-traumatic care for people who were affected by emergencies.

I have chosen this topic for my Thesis because it is very topical theme today. Psychological services and hence teams of post-traumatic care help fulfil the basic mission of the Fire and Rescue Brigade of the Czech Republic in the irreplaceable way. Psychological services improve the daily work of fire-fighters and through more comprehensive assistance at emergencies they can also provide quality service to citizens. I can confirm this statement from my own experience because I have been working as a professional fire-fighter for 19 years. I worked as a squad leader for 15 years and I have been working as a member of the team of psychological services for 3 years.

The aim of my Thesis was to summarize and evaluate existing experience of my team in the field of providing post-traumatic services for both targeted groups

as well as the evaluation of the level of the theoretical knowledge of members of the team. What is more, having the information of the theoretical base of the team and especially knowing the results of the subsequent evaluation of my qualitative research, I wanted to suggest further possibilities for the development of the team, especially in its core activities.

Theoretical bases are the standard chapter of the Thesis. I have fulfilled the bases by studying and analyzing the literature dealing with the tasks of the Fire and Rescue Brigade of the Czech Republic, the psychological services and post-traumatic care services. I have also studied the related laws and internal regulations.

In accordance with the objectives mentioned above, I have formulated two research questions for my qualitative research, which is the basis of the practical part of my Thesis. Firstly, using the content analysis for the acquired data, I assessed the results of my qualitative research and then, after subsequent comparisons, I created the summaries of the data. For my surveys, I used semi-structured individual interviews, which were focused on experience and attitudes of members of the Team of post-traumatic care of the Fire and Rescue Brigade of South Bohemia Region, who made up my research pool.

I have described and discussed the results of my work in detail in three major sections. Two of the sections are dedicated to the core activities of our team, which are: collegial psychological support to the units within our region and post-traumatic care for people affected by emergencies. In the first two sections I bring the meaningful responses to my formulated research questions. The third section is compiled in the spirit of the objectives and it is focused on some proposed changes and possibilities of the development of the team. I put forward the final and complete form of my proposals in the section "Discussion". The proposals show (and it is consistent with my belief) that the potential of our team is not fully exploited. Above all, I see this fact as the essential qualitative benefit of my Thesis: mental and intellectual contributions can reveal new facts and perspectives.

I will offer my bachelor Thesis to the psychological services of the Fire and Rescue Brigade of South Bohemia Region - to be used for training of members of its post-

traumatic care team, its commanders and operation officers. Besides, my Thesis can be used for teaching students of correlated fields at The Faculty of Health and Social Care of South Bohemia University in the České Budějovice.

Key Words:

fireman, post-traumatic care team, traumatic event, collegial psychological help, affected person

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to – v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných fakultou – elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 15. 8. 2013

.....

(jméno a příjmení)

Poděkování

Za trpělivost a nezištnou pomoc, cenné rady a připomínky při vypracování této práce děkuji mjr. PhDr. Marii Mezníkové, mé vedoucí práce a psycholožce Hasičského záchranného sboru Jihočeského kraje. Za neustálou podporu při mém studiu a za obětavou pomoc při zpracování podkladů této práce dále děkuji mé přítelkyni Lucii Balkové. Za ochotu, svědomitý přístup a cenné podněty při poskytování rozhovorů pro výzkum v neposlední řadě děkuji členům našeho týmu.

Obsah

ÚVOD	12
1 TEORETICKÁ ČÁST	14
1.1 HASIČSKÝ ZÁCHRANNÝ SBOR ČESKÉ REPUBLIKY	14
1.1.1 <i>Historie a vývoj</i>	14
1.1.2 <i>Současnost</i>	16
1.1.3 <i>Hasičský záchranný sbor Jihočeského kraje</i>	19
1.1.4 <i>Hasičský záchranný sbor v rámci integrovaného záchranného systému</i>	20
1.1.5 <i>Další důležité pojmy</i>	22
1.1.6 <i>Profese hasiče</i>	24
1.2 PSYCHOLOGICKÁ SLUŽBA HASIČSKÉHO ZÁCHRANNÉHO SBORU ČESKÉ REPUBLIKY	26
1.2.1 <i>Historie psychologické služby</i>	26
1.2.2 <i>Základní úkoly psychologické služby</i>	28
1.2.3 <i>Právní rámec psychologické služby</i>	28
1.3 TÝM POSTTRAUMATICKÉ PÉČE HASIČSKÉHO ZÁCHRANNÉHO SBORU JIHOČESKÉHO KRAJE	30
1.3.1 <i>Historie Týmu posttraumatické péče Hasičského záchranného sboru České republiky</i>	30
1.3.2 <i>Současnost Týmu posttraumatické péče Hasičského záchranného sboru České republiky</i>	30
1.3.3 <i>Tým posttraumatické péče Hasičského záchranného sboru Jihočeského kraje</i>	31
1.3.4 <i>Základní úkoly týmu posttraumatické péče</i>	31
1.3.5 <i>Nejčastější formy pomoci</i>	32
1.3.6 <i>Odborná příprava týmu posttraumatické péče</i>	33
1.3.7 <i>Právní rámec týkající se Týmu posttraumatické péče</i>	33

2	VÝZKUMNÉ OTÁZKY A METODIKA VÝZKUMU	34
2.1	VÝZKUMNÉ OTÁZKY	34
2.2	CÍLE PRÁCE	34
2.3	METODIKA VÝZKUMU	35
2.3.1	<i>Výzkumný postup.....</i>	<i>35</i>
2.3.2	<i>Charakteristika výzkumného souboru.....</i>	<i>37</i>
3	VÝSLEDKY	38
3.1	OBLAST KOLEGIÁLNÍ PSYCHICKÉ POMOCI	38
3.2	OBLAST POSTTRAUMATICKÉ PÉČE O OSOBY ZASAŽENÉ MIMOŘÁDNOU UDÁLOSTÍ.....	43
3.3	NÁVRHY ZMĚN – MOŽNOSTI VÝVOJE.....	49
4	DISKUZE.....	54
5	ZÁVĚR.....	60
6	SEZNAM INFORMAČNÍCH ZDROJŮ	63
7	PŘÍLOHY	67

Seznam použitých zkratk

BŘ JPO	Bojový řád jednotek požární ochrany
GŘ	generální ředitel
HZS ČR	Hasičský záchranný sbor České republiky
HZS JČK	Hasičský záchranný sbor Jihočeského kraje
IZS	integrovaný záchranný systém
ML	metodický list
MU	mimořádná událost
OPIS	operační a informační středisko
PPP	první psychická pomoc
STČ	soubor typových činností
TPP	tým posttraumatické péče
ÚO	územní odbor

Úvod

Vývoj člověka a celé lidské společnosti je nezadržitelný, je stále rychlejší a rychlejší. To přináší člověku nejen mnoho pozitivního, ale i nežádoucí jevy. Proto stát vytváří síť sil a prostředků pro řešení mimořádných událostí (dále MU), a to jak pro fázi předcházení, tak pro fázi řešení nebezpečných jevů, případně i pro následnou obnovu zasaženého území.

Den co den přinášejí všechny mediální kanály zprávy o událostech, které si vyžádaly nasazení jednotek Hasičského záchranného sboru České republiky (dále HZS ČR), potažmo i dalších složek integrovaného záchranného systému (dále IZS). Mnoho lidí sleduje tyto zprávy se zájmem, záchranáři mají své velmi pozitivní renomé. Ne všichni si však uvědomují míru úsilí, fyzické námahy a psychického vypětí, jak u samotných záchranářů, tak u lidí, kteří jsou danou MU zasaženi. V každé situaci je vyžadován profesionální zásah sešnaného záchranářského týmu, který je složen z vycvičených, fyzicky a psychicky zdatných jedinců.

Součástí moderních policejních a hasičských sborů je i psychologická služba. V České republice je psychologická péče jako povinnost v oblasti péče o příslušníky zakotvena v zákoně č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů. Pokynem GŘ HZS ČR č. 30/2008 je zřízen systém poskytování posttraumatické péče příslušníkům a občanským zaměstnancům HZS ČR, kteří prožili traumatizující událost v souvislosti s plněním služebních nebo pracovních úkolů, a stanoví se postup při posttraumatické péči o oběti MU (tímto pokyn zrušil Pokyn GŘ HZS ČR a náměstka ministra vnitra č. 38/2003). Tyto dva stěžejní úkoly pomáhají zabezpečovat týmy posttraumatické péče (dále TPP), které jsou ustanovovány v rámci HZS krajů. Jedná se o příslušníky a zaměstnance, kteří činnost v týmech vykonávají dobrovolně, tedy nad rámec svého základního pracovního nebo služebního zařazení na systemizovaném místě u sboru. Tito lidé mají zpravidla k této práci osobnostní předpoklady a jsou pravidelně odborně připravováni.

Téma bakalářské práce jsem si vybral protože, jeho zaměření je v dnešní době velmi aktuální. Psychologická služba a potažmo TPP nezastupitelným způsobem pomáhají naplňovat základní poslání HZS ČR, významně zkvalitňují hasičům každodenní službu. Především TPP má svůj velký potenciál, který podle mého názoru ještě není zcela využíván. To mohu potvrdit i z vlastní zkušenosti, jelikož již 19 let sloužím jako profesionální hasič (15 let jako velitel družstva) a 3 roky jsem členem TPP HZS Jihočeského kraje (dále TPP HZS JčK). Nezanedbatelným důvodem výběru tématu této práce je i má osobní potřeba sebevzdělání se v dané oblasti a potřeba více „zapadnout“, jelikož v týmu jsem jen poměrně krátce.

V kontextu výše uvedeného jsem si pro svou práci stanovil dva cíle. Shrnu jsem a zhodnotil dosavadní zkušenosti s poskytováním posttraumatické péče příslušníkům a zaměstnancům HZS JčK a osobám dotčeným MU, které tým získal za dobu své existence (od roku 2005). Na základě provedeného výzkumu jsem navrhnul další možnosti vývoje, jak v oblasti využitelnosti týmu pro hasiče, tak v oblasti pomoci osobám dotčeným MU.

Předkládaná bakalářská práce je standardně členěna na teoretickou a praktickou část. V teoretické části jsem provedl analýzu právních norem a odborné literatury zabývající se činností HZS ČR, jeho psychologické služby, TPP, obsahem posttraumatické péče a literatury vztahující se k problematice stresu a traumatu. V praktické části jsem provedl vlastní kvalitativní výzkum, který jsem vyhodnotil s užitím obsahové analýzy dat. Následně jsem porovnal (komparoval) a shrnul tyto data. Pro jejich zjištění byly použity polostrukturované individuální rozhovory, zaměřené na zkušenosti a postoje specifické skupiny lidí – členů TPP HZS JčK.

1 TEORETICKÁ ČÁST

V teoretické části mé bakalářské práce provádím analýzu právních norem a odborné literatury zabývající se činností HZS ČR, jeho psychologické služby, TPP, obsahem posttraumatické péče a literatury vztahující se k problematice stresu a traumatu. Podávám ucelený pohled a teoretické východisko, jak pro následný kvalitativní výzkum, tak pro diskuzi a závěry mé práce.

1.1 Hasičský záchranný sbor České republiky

V úvodní kapitole teoretické části popisuji stěžejní záchranný sbor České republiky jako profesionálního a hrdého partnera všech občanů, ale i všech soukromých organizací a státních institucí. Základ, který se významně podílí na dobré připravenosti České republiky na rozmanitá rizika.

1.1.1 Historie a vývoj

Oheň jako mocný a užitečný přítel ale i nebezpečný a zákeřný nepřítel měl v průběhu dějin člověka na jeho život a vývoj nesmírný význam. Toto tvrzení má jistě své opodstatnění i v současné době, ale samozřejmě ne v takovém rozsahu jako např. ve středověku. Tehdy nejvýznamnějším stavebním materiálem bylo dřevo a sláma, a tak při požáru neshořelo jen jedno stavení. „Červenému kohoutu“ mnohdy podlely celé ulice ale i města.

Profesionální požární ochrana prošla za dobu své existence složitým vývojem. Hasičské jednotky v průběhu 19. století vznikaly na dobrovolných základech a jejich první členové, možná i v důsledku požadavků na dobré zdravotní a fyzické předpoklady, pocházeli z tělovýchovných jednot. Docházelo tak ke spojování

sokolských myšlenek s humanitárními a záchranářskými idejemi. S rozvojem výroby a vzrůstajícími nároky na lidský život přestávaly původní postupy pro zabezpečení ochrany životů a majetků před požáry stačit, a tak vznikly první myšlenky profesionalizace těchto činností. Jelikož protipožární zajištění bylo v kompetenci obcí a měst, profesionální hasičské sbory vznikaly jejich přičiněním. Proto také prováděly činnosti, které tyto obce a města garantovaly, například spojení hasičské činnosti se zametáním ulic v Praze a podobně.

První profesionální hasičský sbor u nás vznikl v Praze v roce 1853 jako Hasičský sbor města Prahy, další obdobný sbor vznikl v Brně v roce 1864 a třetí v pořadí byl sbor v Českých Budějovicích v roce 1866. (27, 1)

V období první republiky byly hasičské sbory nositeli některých pokrokových myšlenek. O tom svědčí například vytváření samaritánských družin u hasičských sborů po roce 1920, které se po dobu asi 30 let, do jejich opětovného vyčlenění a osamostatnění, rozrostly až do rozsahu moderní zdravotní služby.

Období protektorátu pak znamenalo přeměnu hasičské činnosti na zabezpečování úkolů majících charakter ochrany obyvatelstva, zejména před následky vzdušného napadení. Německá okupace rovněž znamenala částečné přebírání různých vojenských zásad do hasičské činnosti, a to především v otázkách organizačních a věcného vybavení. Proto také první poválečné období znamenalo společnou cestu požární ochrany a civilní ochrany pod jednotným vedením. (27)

První poválečná léta byla charakterizována snahou vybudovat samostatné orgány státní správy v oblasti požární ochrany, která byla dosud zajišťována orgány obcí a policejními orgány, jak název „požární policie“ napovídá. Bylo to období hledání co nejlepší cesty, o čemž svědčí i fakt, že během osmi let, od roku 1950 do roku 1958, byly vydány tři zákony o požární ochraně.

Budování socialismu s obdobím prosazování všelidového státu na počátku 60. let znamenalo oslabování státu a naopak určité posílení společenské funkce různých

zájmových organizací. To se neosvědčilo a pak stálo mnoho sil, než bylo docíleno předchozího stavu a posíleno postavení obcí a státních orgánů. (27)

Revoluční rok 1989 přinesl zásadní změny společenských a ekonomických poměrů, které podstatně ovlivnily i další směřování požární ochrany v České republice, profesionální požární ochranu nevyjímaje. Po vzoru západních států, zejména evropských, bývalé socialistické státy postupně zaváděly změny ve všech oblastech života. Profesionální požární ochrana již v 80. letech rozšiřovala svoji činnost mimo hašení požárů i na likvidaci následků živelních pohrom, technologických havárií, úniků ropných látek a jiných nebezpečných látek, dopravních nehod a postupně i technické pomoci. Po prosazení názoru, že pojetí civilní ochrany se příčí jejímu zařazení do kompetence Armády České republiky a Ministerstva obrany, už vzniku moderního záchranného sboru, poskytujícího komplexní ochranu obyvatelstva a majetku, nestálo nic v cestě. Proto celý kodex nových právních norem z roku 2000 obsáhl činnosti potřebné k zabezpečení ochrany osob a majetku v plném rozsahu. (30)

To je základ, z něhož vychází široké pojetí záchranné činnosti a ochrany obyvatelstva v dalším období.

1.1.2 Současnost

HZS ČR působí v novém organizačním uspořádání od 1. ledna 2001. Zákonem č. 238/2000 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, byla vytvořena nová organizační struktura, vymezeny základní úkoly a změny v postavení. Základním posláním HZS ČR je chránit životy a zdraví obyvatel a majetek před požáry a rovněž poskytovat účinnou pomoc při MU. Chrání se rovněž i životní prostředí, chráněný zájem je tedy širší, zejména v denní praxi profesionálních hasičů. (18, 6)

HZS ČR je základní složkou IZS, která zabezpečuje koordinovaný postup při přípravě na MU a při provádění záchranných a likvidačních prací. HZS ČR

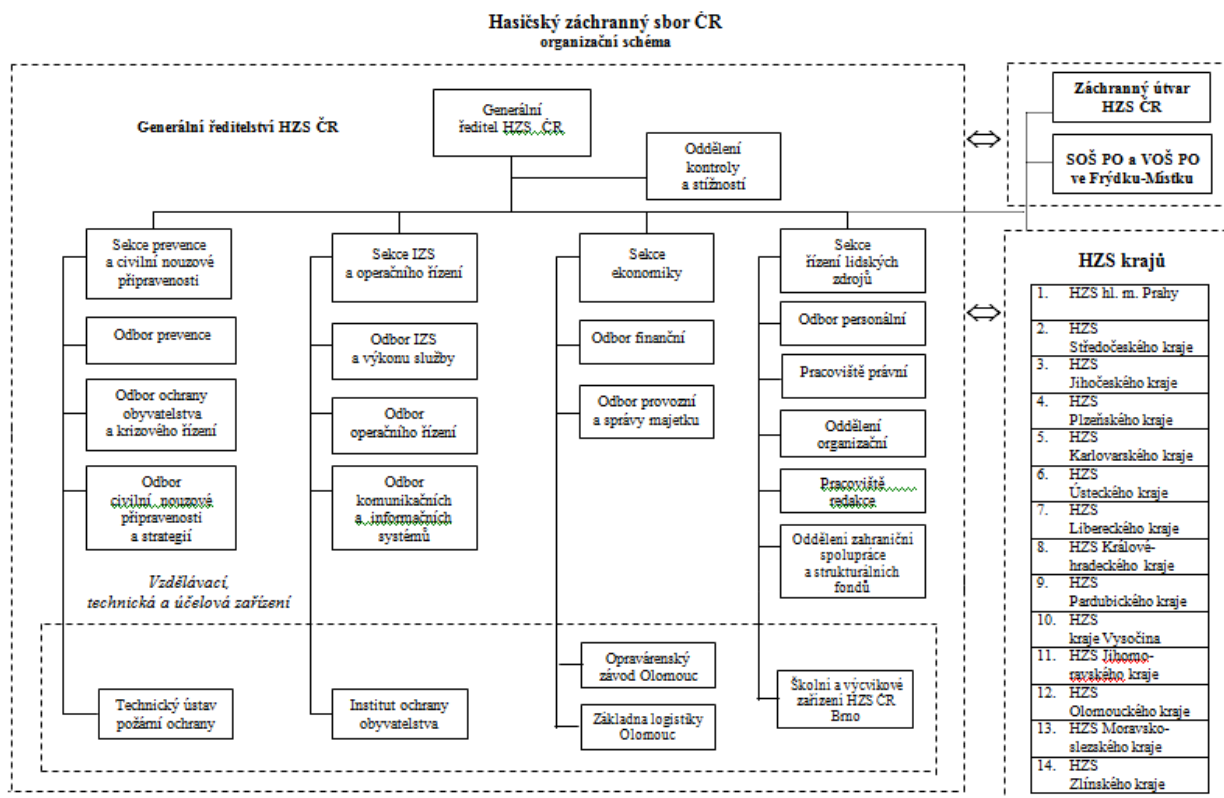

při plnění svých úkolů spolupracuje s ostatními složkami IZS i se správními úřady a jinými státními orgány, orgány samosprávy, právníckými a fyzickými osobami, neziskovými organizacemi a sdruženími občanů. (22)

HZS ČR v současnosti hraje stěžejní roli také v přípravách státu na MU. Od roku 2001, kdy došlo ke sloučení HZS ČR s Hlavním úřadem civilní ochrany, má HZS ČR ve své působnosti rovněž ochranu obyvatelstva - podobně, jako tomu je i v některých dalších evropských státech. (22)

HZS ČR tvoří generální ředitelství HZS ČR, které je organizační součástí Ministerstva vnitra, 14 hasičských záchranných sborů krajů, Vyšší odborná škola požární ochrany ve Frýdku-Místku a Záchranný útvar HZS ČR (dislokace Hlučín a Zbiroh). Součástí Generálního ředitelství HZS ČR jsou také vzdělávací, technická a účelová zařízení: Školní a výcvikové zařízení, Institut ochrany obyvatelstva Lázně Bohdaneč, Technický ústav požární ochrany Praha a Skladovací a opravárenské zařízení HZS ČR (viz obr. č. 1). (22)

Obrázek č. 1: Organizační schéma Hasičského záchranného sboru ČR

Zdroj: (19)

HZS ČR plní úkoly v rozsahu a za podmínek stanovených zvláštními právními předpisy, kterými jsou zejména:

- zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů (dále zákon o požární ochraně),
- zákon č. 238/2000 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále zákon o HZS ČR),
- zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále zákon o IZS),
- zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále zákon o krizovém řízení),
- zákon č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů (dále zákon o služebním poměru)

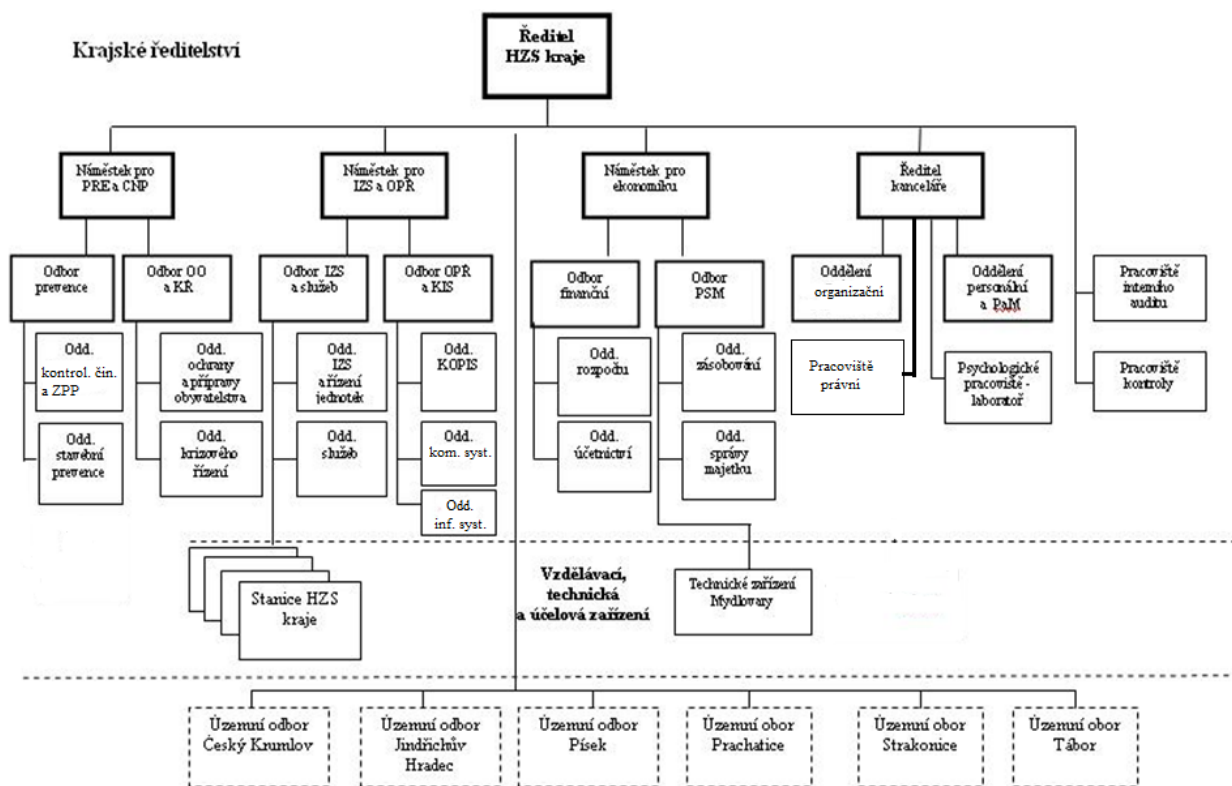
1.1.3 Hasičský záchranný sbor Jihočeského kraje

Zákonem o HZS ČR došlo ke změně působnosti HZS ČR v tom, že HZS okresů jsou nahrazeny HZS krajů. Výkon státní správy je prováděn přímo HZS krajů, které jsou organizačními složkami státu. Toto je dáno zákonem č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů a v návaznosti na zákon o HZS ČR.

Mezi hlavní úkoly a kompetence HZS kraje patří: vypracovává koncepci požární ochrany v kraji, dále vykonává dozor na úseku požární ochrany v rámci kraje a je dotčeným orgánem, se kterým se projednávají úkoly státní správy v rámci kraje. Dále se výrazně spolupodílí na tvorbě všech „nařízení orgánů kraje“ vydaných na úseku požární ochrany a je koordinačním místem v rámci kraje, co se týká úkolů požární ochrany. Odpovídá rovněž za jednotky požární ochrany v rámci jejich připravenosti a akceschopnosti. (12)

Jedním z HZS krajů je i HZS JčK se sídlem v Českých Budějovicích. Jeho územní působnost je vymezena katastrálním územím Jihočeského kraje. K plnění úkolů zřizuje Krajské ředitelství HZS JčK se sídlem v Českých Budějovicích a sedm územních odborů HZS JčK - České Budějovice (od 1. 12. 2012), Český Krumlov, Jindřichův Hradec, Písek, Prachatice, Strakonice, Tábor. Před 1. 12. 2012 Krajské ředitelství HZS JčK současně plnilo úkoly Územního odboru HZS JčK České Budějovice (viz obr. č. 2). (12)

Obrázek č. 2: Organizační schéma Hasičského záchranného sboru Jihočeského kraje

Zdroj: (19)

1.1.4 Hasičský záchranný sbor v rámci integrovaného záchranného systému

Zákon o IZS definuje integrovaný záchranný systém jako koordinovaný postup jeho složek při přípravě na mimořádné události a při provádění záchranných a likvidačních prací. (7)

Záchrannými pracemi se rozumí činnost k odvrácení nebo omezení bezprostředního působení rizik vzniklých MU, zejména ve vztahu k ohrožení života, zdraví, majetku nebo životního prostředí, a vedoucí k přerušení jejich příčin. Likvidační práce jsou činnosti k odstranění následků způsobených MU. (7)

Integrovaný záchranný systém vznikl jako potřeba každodenní spolupráce hasičů, zdravotníků, policie a dalších složek při řešení MU (požárů, havárií, dopravních nehod, atd.). Když bylo nutné spolupracovat při řešení MU, vždy byl zájem spolupracovat a využívat součinnost pro dosažení rychlé a účinné záchrany nebo likvidace MU. Spolupráce uvedených složek na místě zásahu v nějaké formě existovala vždy. Avšak odlišná pracovní náplň i pravomoci jednotlivých složek zakládaly a zakládají nutnost určité koordinace postupů. (12)

V případě vzniku MU realizují složky IZS záchranné a likvidační práce, popř. ochranu obyvatel. K provádění záchranných a likvidačních prací je třeba mít:

- síly a prostředky, kterými se rozumí zdroje lidských sil, pracovních nástrojů, technických vybavení apod.,
- kompetence, kterými se rozumí oprávnění k provádění různých činností k realizaci záchranných a likvidačních prací daná zákony, jimiž se řídí jednotlivé složky IZS nebo dané zákonem o IZS. (28)

Při záchranných a likvidačních pracích rozlišujeme v závislosti na jejich působení v rámci IZS tyto složky:

Základní složky IZS – základní složky IZS jsou páteří systému, neboť zajišťují nepřetržitou pohotovost pro příjem ohlášení vzniku MU (tísňová telefonní čísla 150, 155, 158, 112), zajišťují vyhodnocení MU a neodkladný zásah v místě MU (za tímto účelem rozmísťují základní složky IZS své síly a prostředky po celém území ČR). Základními složkami IZS jsou HZS ČR a jednotky požární ochrany zařazené v plošném pokrytí území kraje, dále Policie ČR a Zdravotnická záchranná služba. Správním úřadem v oblasti IZS je HZS ČR. (3)

Ostatní složky IZS – tam, kde základní složky při záchranných a likvidačních pracích nestačí, nastupují ostatní složky IZS. Začlenění ostatních složek do IZS podmiňuje uzavření dohody o plánované pomoci na vyžádání. Ostatními složkami IZS jsou vyčleněné síly a prostředky ozbrojených sil (Armáda ČR), ozbrojené bezpečnostní sbory (kromě Policie ČR), ostatní záchranné sbory (kromě HZS ČR), orgány veřejného

zdraví, odborná zdravotnická zařízení na úrovni fakultních nemocnic (v době krizových stavů), havarijní a pohotovostní služby, zařízení civilní ochrany, neziskové organizace a sdružení občanů. (3)

Koordinace záchranných a likvidačních prací při společném zásahu v rámci IZS probíhá na třech úrovních:

- taktické řízení – prostřednictvím velitele zásahu na místě zásahu složek IZS,
- operační řízení – prostřednictvím OPIS IZS (vykonává OPIS HZS kraje, OPIS GŘ HZS ČR) a operačními středisky základních složek IZS,
- strategické řízení – správními úřady, hejtmánem kraje a Ministerstvem vnitra.

1.1.5 Další důležité pojmy

V této podkapitole přiblížím dva základní pojmy, které se týkají celé první kapitoly teoretické části. Tyto pojmy se jeví jako stěžejní pro danou problematiku a často jsou nesprávně interpretovány.

Ochrana obyvatelstva

Zákon o IZS definuje ochranu obyvatelstva jako plnění úkolů civilní ochrany, zejména varování, evakuace, ukrytí a nouzové přežití obyvatelstva a další opatření k zabezpečení ochrany jeho života, zdraví a majetku. (7)

Ochrana osob při hrozbě vzniku a v průběhu působení živelních pohrom, antropogenních havárií, epidemií i při válečných konfliktech byla a je jedním ze znaků společenského bytí člověka v průběhu celé jeho historie. Úroveň jednotlivých opatření je závislá jak na lidském poznání a pochopení těchto jevů, tak i na vyspělosti společenského zřízení, ve kterém tito lidé žijí. Významnou roli zde sehrávají geografické a klimatické podmínky, rozsah industrializace a ekonomická síla společnosti na příslušném území. (2)

Úkoly civilní ochrany jsou obsaženy v čl. 61 Dodatkového protokolu k Ženevským úmlouvám z 12. 8. 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů (Protokol I),

přijatého v Ženevě 8. 6. 1977. ČR přijala tento dodatkový protokol do svého právního řádu sdělením Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 168/1991 Sb. (28)

Na zákon o IZS úzce navazuje vyhláška Ministerstva vnitra č. 380/2002 Sb. k přípravě a provádění ochrany obyvatelstva, která upřesňuje rozsah a obsah některých opatření.

Vláda České republiky na svém zasedání dne 25. února 2008 schválila novou Koncepti ochrany obyvatelstva do roku 2013 s výhledem do roku 2020 v Usnesení vlády ČR č.165/2008. Ochrana obyvatelstva je v rámci koncepce vymezena jako soubor činností a postupů věcně příslušných orgánů, dalších subjektů i jednotlivých občanů, směřujících k minimalizaci negativních dopadů možných MU a krizových situací nevojenského charakteru (např. živelní pohromy, havárie nebo teroristické útoky) na zdraví a životy lidí a jejich životní podmínky. Je to nesmírně široká oblast zasahující do mnoha oblastí krizové připravenosti obyvatel ČR na MU. Ústředním správním úřadem ve věcech ochrany obyvatelstva je Ministerstvo vnitra a garantem za přípravu a plnění základních opatření v oblasti ochrany obyvatelstva je HZS ČR. (10)

Mimořádná událost

Zákon o IZS definuje mimořádnou událost jako škodlivé působení sil a jevů vyvolaných činností člověka, přírodními vlivy a také havárie, které ohrožují život, zdraví, majetek nebo životní prostředí a vyžadují provedení záchranných a likvidačních prací. (7)

V návaznosti zákon o krizovém řízení definuje krizovou situací jako mimořádnou událost – narušení kritické infrastruktury nebo jiné nebezpečí, při nichž je vyhlášen stav nebezpečí, nouzový stav nebo stav ohrožení státu (dále jen „krizový stav“). (8)

Událost nebo situace vzniklá v určitém prostředí v důsledku živelní pohromy, havárie, nezákonnou činností, ohrožením kritické infrastruktury, nákazami, ohrožením vnitřní bezpečnosti a ekonomiky, která je řešena obvyklým způsobem orgány a složkami bezpečnostního systému podle zvláštních právních předpisů. Pod tímto

pojmem je v současných právních předpisech ČR uváděna řada pojmů, jako jsou např. mimořádná situace, nouzová situace, pohroma, katastrofa, havárie. (23)

Z psychologického hlediska se jedná o takovou událost, která přesahuje běžnou lidskou zkušenost. Je nepředvídatelná a neovladatelná. Jedná se o náročnou životní situaci, která obvykle postihuje větší množství osob, je nebezpečná, obtížně zvladatelná, ohrožuje život a zdraví, často leží za hranicemi běžné lidské zkušenosti a mívá fatální důsledky. MU může, ale nemusí vést ke vzniku krizové situace. Ale každou krizovou situaci lze považovat za MU. (31)

1.1.6 Profese hasiče

Služební přísaha

„Slibuji na svou čest a svědomí, že při výkonu služby budu nestranný a budu důsledně dodržovat právní a služební předpisy, plnit rozkazy svých nadřízených a nikdy nezneužiji svého služebního postavení. Budu se vždy a všude chovat tak, abych svým jednáním neohrozil dobrou pověst bezpečnostního sboru. Služební povinnosti budu plnit řádně a svědomitě a nebudu váhat při ochraně zájmů České republiky nasadit i vlastní život.“ (9)

Pod slovem hasič si zajisté mnoho lidí vybaví muže, který jde neohroženě v zásahovém obleku s dýchacím přístrojem na zádech do hořícího domu, aby zachránil nešťastné oběti. Málo kdo si však v první chvíli uvědomí, že v dnešní době hasiči nejezdí pouze k požárům, ale i k jiným událostem, kde je zapotřebí rychlého rozhodování, vynikající fyzické zdatnosti, psychické odolnosti, řemeslné zručnosti a schopnosti odborné improvizace. (13)

Jsou to právě hasiči, kteří spěchají do míst, odkud všichni utíkají.

Dnes již víme, že i hasiči mohou v mimořádných situacích, např. takových, při nichž dochází k úmrtí nebo těžkému poranění jiných osob (především dětí nebo kolegů), vykazovat psychické a tělesné příznaky akutní stresové reakce. Taková reakce se v podstatě nevyhýbá nikomu. I lidem, kteří se domnívají, že sami a bez problémů zvládnou všechny extrémní požadavky služby u HZS ČR, se může stát, že se jednoho dne s MU „jen tak“ nevypořádají. (16)

Tabulka č. 1: Traumatizující události, při kterých je poskytována posttraumatická péče

Hasič zažije	Hasič utrpí	Hasič způsobí
<p>úmrtí nebo těžké poranění jiných osob jako přímý svědek události (především u dětí nebo kolegů) např.</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ obzvláště tragické události ☐ nehody s množstvím obětí ☐ extrémně vypadající oběti ☐ úmrtí nebo poranění dětí nebo kolegů ☐ katastrofy ☐ velké škodní události ☐ svědek sebevraždy ☐ „selhání záchranné mise“ ☐ událost spojenou s činností v USAR odřadu 	<p>těžké ohrožení života nebo tělesné nedotknutelnosti např.</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ vážná dopravní nehoda ☐ přehřátí, poleptání ☐ ozáření, intoxikace ☐ infekce ☐ zasypaní, zavalení ☐ popálení 	<p>smrt nebo těžké zranění někoho jiného např. v důsledku</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ dopravní nehody ☐ chybného rozhodnutí ☐ selhání „záchranné mise“

Zdroj: (20)

Traumatizujícím událostem může být vystaven a reagovat na ně psychickými změnami každý člověk. Zvýšené riziko existuje pochopitelně u hasičů, záchranářů a policistů, to znamená u povolání, která se zabývají nehodami a katastrofami. Typy možných traumatizujících událostí jsou uvedeny v tabulce č. 1. Především se může objevit akutní reakce na stres, která se projevuje během několika dnů a obvykle odezní.

Projevuje se pocitem bezmocnosti, lhostejnosti, oslabenosti vnitřního prožívání, odpoutání se od reality atd. (16)

Traumatizující událost

Zátěžová situace, která může negativně ovlivnit výkon služby příslušníka nebo práci občanského zaměstnance HZS ČR.

Stres = všeobecný syndrom přizpůsobení

Jedná se o nescifickou reakci organismu na jakýkoliv druh zátěže, která slouží k přizpůsobení organismu těmto zátěžím. (25)

1.2 Psychologická služba Hasičského záchranného sboru České republiky

V druhé kapitole bakalářské práce přiblížím psychologickou službu HZS ČR jako sice poměrně stále novou, ale důležitou součást sboru.

1.2.1 Historie psychologické služby

Genmjr. Ing. Štěpán řekl: *„Každému z nás se může stát, že se nechtěně a bez vlastního zavinění dostane do těžké situace, která způsobí i zranění duše. Takové zranění není na první pohled vidět. Duše nekrvácí, ale někdy se uzdravuje mnohem déle než rány viditelné. V HZS ČR se psychologickou službou nezabýváme příliš dlouho, ale traumatizující události, jako například povodně, nás k tomu přiměly. Uvědomili jsme si, že nestačí mít moderní techniku, přijet včas a zachránit životy. Ale zachráněné životy by měly být kvalitní, proto potřebují pomoc. Podobnou pomoc jsme povinni poskytovat také*

záchranářům, protože i jich se každé neštěstí, s nímž přicházejí do blízkého kontaktu, více nebo méně týká.“ (4)

K budování psychologické služby vedlo mnoho důvodů. Nelze je všechny vyjmenovat, tak jen ty nejdůležitější. Řešitelský kolektiv Katedry vojenské hygieny Vojenské lékařské akademie J. E. Purkyně v Hradci Králové pod vedením doc. MUDr. J. Chaloupky, Csc., vypracoval závěry výzkumných úkolů "Rizikové faktory metabolických onemocnění hromadného výskytu u příslušníků HZS okresu Hradec Králové"(1996) a "Hodnocení zdravotního stavu příslušníků HZS ČR" (1999), které vycházely z prokazatelné existence značného procenta nálezu rizikových faktorů tzv. civilizačních onemocnění u sledovaných skupin příslušníků HZS ČR. V nich, mimo jiné, doporučují věnovat zvýšenou pozornost stresogenním faktorům dané profese. (26)

Obdobné výzkumy probíhaly i v zahraničí a ukazují na to, že přestože jsou hasiči pečlivě vybíranou skupinou, která je obecně v daleko lepší fyzické kondici, než zbytek populace, výskyt kardiovaskulárních a koronárních srdečních onemocnění mezi hasiči dvakrát až třikrát převyšuje očekávanou hodnotu. Podle statistiky z let 1990 až 2000 byl v USA hlavní příčinou smrtelných zranění hasičů při výkonu služby srdeční infarkt. (13)

Nezpochybnitelným faktem je stále se zvyšující náročnost profese hasiče, což lze vyvodit jak z kvantitativní, tak z kvalitativní analýzy každoročně zpracovávaných statistických přehledů. (26)

V roce 2002 byla po připomínkovém řízení schválena Koncepce psychologické služby HZS ČR. Poté generální ředitel HZS ČR a náměstek ministra vnitra zadal ředitelům HZS krajů, aby zabezpečili její realizaci odborným personálem, seznámeným se specifickými činnostmi a podmínkami služby příslušníků HZS ČR. (26)

V roce 2003 byl vydán první Pokyn GŘ HZS ČR a náměstka ministra vnitra č. 38/2003, kterým se zřizuje systém poskytování posttraumatické intervenční péče příslušníkům HZS ČR, kteří prožili traumatizující událost v souvislosti s plněním

služebních úkolů. (Tento pokyn byl nahrazen Pokynem GŘ HZS ČR č. 30/2008 – viz kap. Právní rámec psychologické služby).

V Jihočeském kraji psychologická služba zahájila svou činnost v roce 2004.

1.2.2 Základní úkoly psychologické služby

- Odborná péče o příslušníky HZS ČR – do uvedené kategorie úkolů patří rozšiřování vědomostí o stresu a následcích jeho působení na lidskou psychiku. Podpora učení se novému životnímu stylu i postojům k sobě samému a zejména poskytování posttraumatické péče dobře připravenými odborníky na duševní zdraví k odstraňování pozásahového stresu. Příprava a koordinace TPP jako nedílné součásti psychologické služby.
- Pomoc osobám zasaženým MU – psychologická služba v osobě koordinátora – psychologa HZS daného kraje se snaží společně s dalšími odborníky garantovat nejen kvalitu a objem poskytování psychologické pomoci osobám zasaženým MU, ale také se podílí na přípravě zdrojů psychosociální pomoci v regionu a koordinuje jejich využití při MU většího rozsahu. V neposlední řadě poskytuje psychologické služby rodinám hasičů, kteří byli při zásahu zraněni, popřípadě zahynuli.
- Zabezpečování podkladů pro personální práci a výkon služby – do uvedené oblasti spadá výběr uchazečů, zejména zjišťování jejich osobnostních předpokladů pro službu u HZS ČR. Patří sem rovněž vyšetření hasičů z povolání při výběrovém řízení, kdy psycholog zpracovává podklady k rozhodnutí komise. Při zařazování do řídicích a speciálních funkcí. (1)

1.2.3 Právní rámec psychologické služby

- Pokyn GŘ HZS ČR č. 30/2008 ze dne 25. července 2008, kterým se zřizuje: systém poskytování posttraumatické péče příslušníkům a občanským zaměstnancům HZS ČR, kteří prožili traumatizující událost v souvislosti s plněním služebních nebo

pracovních úkolů a stanoví se postup při posttraumatické péči o oběti mimořádné události.

- Pokyn GŘ HZS ČR č. 12/2011 ze dne 16. března 2011 ke sjednocení postupu při zjišťování osobnostní způsobilosti, která je předpokladem pro výkon služby v HZS ČR a při nakládání s osobními údaji.
- Pokyn GŘ HZS ČR a náměstka ministra vnitra č. 32/2006 ze dne 4. srpna 2006, kterým se stanovují podmínky pro povolávání psychologa HZS ČR do výkonu služby v operačním řízení.
- Pokyn GŘ HZS ČR a náměstka ministra vnitra č. 29/2003 ze dne 20. června 2003, kterým se vydává: Statut psychologických pracovišť HZS ČR a Etický kodex psychologa HZS ČR.
- Aktualizace koncepce psychologické služby HZS ČR pro roky 2010 – 2015, vydalo MV – GŘ HZS ČR, č.j. MV – 59021–1/PO–IZS–2010.

V České republice je psychologická péče jako povinnost v oblasti péče o příslušníky zakotvena v zákoně č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů.

1.3 Tým posttraumatické péče Hasičského záchranného sboru Jihočeského kraje

Třetí kapitolu bakalářské práce věnuji TPP. V souvislosti se zadáním a cíli mé práce zde popisuji základní teoretické východisko pro následný kvalitativní výzkum.

1.3.1 Historie Týmu posttraumatické péče Hasičského záchranného sboru České republiky

První TPP začaly vznikat v roce 2004 na základě Pokynu GŘ HZS ČR a náměstka ministra vnitra č. 38/2003 z 8. 9. 2003, kterým se zřizoval systém poskytování posttraumatické intervenční péče příslušníkům HZS ČR, kteří prožili traumatizující událost v souvislosti s plněním služebních úkolů. Tento pokyn již pozbyl platnosti (uvedeno v kapitole 1.2 Psychologická služba) stejně jako původní název týmu „intervenční tým“. Tyto týmy měly podobnou filozofii jako týmy v dnešní době. Jejich poslání bylo vymezeno na poskytování posttraumatické péče uvnitř jednotek hasičů.

1.3.2 Současnost Týmu posttraumatické péče Hasičského záchranného sboru České republiky

Psychologové sboru vytvářejí, odborně vzdělávají a zaštiťují systém poskytování posttraumatické péče příslušníkům a občanským zaměstnancům, a také osobám zasaženým MU. V každém kraji je jmenován TPP, jehož koordinátorem je psycholog sboru daného kraje. Členy TPP jsou příslušníci nebo zaměstnanci HZS ČR, kteří mají nad rámec svých pracovních povinností zájem o pomoc lidem také touto formou. Každý člen TPP prochází výcvikem v CISM (Critical Incident Stress Management) a rovněž odbornou přípravou v poskytování první psychické pomoci (dále PPP), jejímž cílem je stabilizace psychického stavu zasažené osoby tak, aby se situace pro zasaženého

již nezhoršovala, byl dodán pocit bezpečí, zajištěny základní potřeby a případně předání do další péče. V současné době je u HZS ČR jmenováno do TPP 206 členů. (15)

1.3.3 Tým posttraumatické péče Hasičského záchranného sboru Jihočeského kraje

V Jihočeském kraji má TPP 12 členů (viz Příloha I.) a jeho koordinátorkou je psycholožka mjr. PhDr. Marie Mezníková. Členové týmu zastávají různé funkce na systemizovaných místech. Většina týmu jsou muži a službu vykonávají v jednotlivých směnách, tedy ve 24 hodinovém turnusu. 2 členové týmu slouží v denní směně (muž a žena) a jedna členka týmu slouží na OPIS kraje (12 hodinový turnus). Rozmístěním v rámci HZS JčK jsou zastoupeny všechny územní odbory, mimo Územní odbor Jindřichův Hradec, kde v současnosti TPP nemá člena. Polovina členů je v TPP od jeho ustanovení v roce 2005.

1.3.4 Základní úkoly týmu posttraumatické péče

TPP HZS JčK je skupina odborně připravených příslušníků HZS JčK, která má za úkol poskytovat:

- kolegiální psychickou pomoc po traumatizujících zásazích a s osobními problémy, která vychází ze zkušenosti, že psychologická pomoc je často lépe přijímána od kolegů, neboť k nim mají o pomoc žádající blíže a nemají zábrany a obavy svěřit se se svými problémy. Členové týmu jsou při poskytování kolegiální psychické pomoci vázáni mlčenlivostí o informacích, které se od kolegů dozvěděli,
- PPP osobám zasaženým MU. Zpravidla sami je poskytují u velké řady MU, kde to situace na místě vyžaduje v rámci svých směn. Jelikož se převážně jedná o hasiče zařazené ve výjezdových jednotkách, je předpoklad jejich častých výjezdů k těmto MU. V dnešní době mohou být členové TPP povoláni k MU i mimo dobu své pravidelné služby prostřednictvím OPIS kraje. Jedná se především o rozsáhlejší

MU s tragickými následky, velkými hmotnými škodami a MU na rozsáhlém území. Zde zasahují převážně ve skupině a často s psychologkou HZS JČK. Často zde spolupracují s nestátními neziskovými a humanitárními organizacemi (Česká katolická charita, ADRA, Český červený kříž ...),

- mezi základní úkoly se dá zařadit i účast členů TPP HZS JČK na odborné přípravě profesionálních i dobrovolných hasičů, velitelů a operačních důstojníků. Zde jsou využíváni jako lektoři pro témata z dotčených oblastí, především PPP v rámci zásahů jednotek u MU.

1.3.5 Nejčastější formy pomoci

Kolegiální psychická pomoc – je soubor jednoduchých laických postupů vedoucích ke zmírnění následků traumatizující události příslušníka nebo zaměstnance. (20) Nejčastěji se v této souvislosti využívá okamžitý rozhovor. Nejlépe, když proběhne do několika hodin či dnů po závažné události. Rozhovor se může vést i ve skupině, vede ho člen týmu, kterého si lze vybrat z letáku TPP HZS JČK. Rozhovor má nejčastěji spontánní charakter s kolegy a kamarády, např. po zásahu.

Kolegiální psychická pomoc je součástí **posttraumatické péče** poskytované příslušníkům a zaměstnancům, která ještě dále zahrnuje krizovou intervenci a následnou péči.

První psychická pomoc – cílem PPP je stabilizace psychického stavu, tak aby se situace pro zasaženého MU nezhoršovala, zajištění základních lidských potřeb (tekutiny, teplo, fyzická pohoda ...) včetně zajištění pocitu „provizorního“ bezpečí (autobus, kontejner nouzového přežití ...), uspokojení potřeby nezbytné informovanosti a předání do další péče. (17)

PPP je součástí **posttraumatické péče** o osoby zasažené MU, která ještě dále zahrnuje krizovou intervenci a psychosociální péči.

1.3.6 Odborná příprava týmu posttraumatické péče

Uchazeči o členství v TPP absolvují odbornou přípravu formou kurzu Posttraumatické péče, dle osnov schválených MV-generálním ředitelstvím HZS ČR, v rozsahu 40 hodin. Členové TPP se dále účastní pravidelné odborné přípravy organizované koordinátorem HZS kraje, případně vedoucím psychologem HZS ČR, v celkovém rozsahu minimálně 16 výukových hodin v roce. Členové TPP průběžně zvyšují svoji odbornost, zejména samostudiem, účastí na odborných konferencích, seminářích nebo formou pracovních setkání. (20)

M. Mezníková říká: *„Říkám jim, jste hasiči a těmi zůstáváte, i když absolvujete naše školení, nechceme z vás dělat laické psychology, lidé vidí, že jste hasiči, pomůžete jim tím, že budete s nimi, postaráte se o jejich základní potřeby, poskytnete jim podporu, budete jim naslouchat, anebo s nimi mlčet, když to bude třeba.“* (14)

1.3.7 Právní rámec týkající se Týmu posttraumatické péče

- Pokyn GŘ HZS ČR č. 30/2008 ze dne 25. července 2008, kterým se zřizuje: systém poskytování posttraumatické péče příslušníkům a občanským zaměstnancům HZS ČR, kteří prožili traumatizující událost v souvislosti s plněním služebních nebo pracovních úkolů a stanoví se postup při posttraumatické péči o oběti mimořádné události,
- Pokyn KŘ HZS JČK č. 49/2011 ze dne 18. srpna 2011, kterým se jmenuje TPP HZS JČK (jedná se o jeho aktuální složení, viz Příloha I).

2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY A METODIKA VÝZKUMU

2.1 Výzkumné otázky

V rámci zadání bakalářské práce a pro dosažení záměrů kvalitativního výzkumu jsem formuloval následující výzkumné otázky:

1. Jak TPP HZS JČK plní svoje úkoly v oblasti kolegiální psychické pomoci?
2. Kdy a v jakém rozsahu mohou členové TPP HZS JČK uplatnit svoje znalosti a dovednosti v rámci posttraumatické péče osobám dotčeným MU?

2.2 Cíle práce

V rámci zachování kontinuity zde uvádím cíle bakalářské práce, které jsem si stanovil při jejím zadávání:

1. Shrnout a zhodnotit dosavadní zkušenosti s poskytováním posttraumatické péče příslušníkům a zaměstnancům HZS JČK a osobám dotčeným MU, který získal TPP HZS JČK za dobu své existence.
2. Na základě teoretických východisek a po vyhodnocení výsledků následného kvalitativního výzkumu navrhnout další možnosti vývoje především v těchto oblastech: přiblížení činnosti a využitelnosti týmu příslušníkům v přímém výkonu služby, širší využití týmu při pomoci osobám dotčeným MU.

2.3 Metodika výzkumu

V teoretické části bakalářské práce jsem studoval a analyzoval právní normy, interní nařízení a odbornou literaturu zabývající se činností HZS ČR, jeho psychologické služby, TPP, obsahem posttraumatické péče a literatury vztahující se k problematice stresu a traumatu.

Pro zpracování praktické části bakalářské práce jsem si zvolil kvalitativní výzkumné šetření. Zvolená výzkumná metoda odráží zadané téma a stanovené cíle práce. Kvalitativní výzkum probíhal s malou skupinou respondentů, výzkumným souborem, kterou tvořili členové TPP HZS JČK. Dalším důvodem pro zvolení této metody byl fakt, že malý výzkumný soubor je bez nároku na statistickou reprezentativnost. Kvalitativní výzkum jsem si vybral také pro jeho schopnost odhalovat nové skutečnosti a přinášet nové myšlenky.

Jak J. Hendl popisuje: *„Výhodou kvalitativního výzkumu je získání hloubkového popisu případů. Nezůstáváme na jejich povrchu, ale provádíme podrobnou komparaci, sledujeme jejich vývoj a zkoumáme příslušné procesy. Kvalitativní výzkum poskytuje podrobné informace o sledovaném fenoménu. Kvalitativní výzkum používá celou škálu postupů, aby zajistil hodnověrnost svých výsledků. To, co kritizují kvantitativní výzkumníci u kvalitativního výzkumu, je vlastně v mnoha případech jeho předností.“* (11)

2.3.1 Výzkumný postup

Pro získání dat v rámci kvalitativního výzkumného šetření jsem zvolil polostrukturovaný rozhovor.

M. Miovský říká: *„Interview patří mezi nejobtížnější a současně nejvýhodnější metody pro získávání kvalitativních dat. Z terminologického hlediska je takto označován rozhovor, který je moderovaný a prováděný s určitým cílem a účelem výzkumné studie.“*

U polostrukturované formy není schéma pro tazatele závazné, stanovuje si specifické okruhy otázek. Tazatel může rozhovor dále rozvíjet doplňujícími otázkami v zájmu maxima získaných kvalitativních dat.“ (24)

Rozhovor pro kvalitativní výzkum jsem rozdělil do čtyř okruhů. První měl za úkol co nejpřesněji charakterizovat účastníky výzkumu členy TPP HZS JČK. Další dva jsou ve své podstatě zaměřeny na stěžejní úkoly týmu a potažmo na výzkumné otázky. Poslední z okruhů je tvořen doplňujícími otázkami. Otevřenými otázkami byl vytvořen dostatečný prostor pro vyjádření názoru. Kompletní sestava otázek pro rozhovor je v Příloze II.

Jednotlivé rozhovory jsem vedl s každým z členů TPP samostatně v místě jeho pracoviště nebo bydliště. Rozhovory jsem nahrával na záznamové zařízení. V průběhu rozhovoru byly akceptovány etické zásady. Z pozice výzkumníka kvalitativního výzkumu jsem se snažil rozhovory ovlivňovat jen minimálně, dát maximální prostor zkoumané osobě na plynulou a vyčerpávající odpověď.

Odpovědi jsem následně přepsal s mírnou stylistickou úpravou a ponecháním hovorové podoby jazyka. Jednotlivé odpovědi jsou uvedeny v ucelených blocích pro zachování návaznosti a hloubky myšlenek, pro jejich maximální přínosnost kvalitativnímu výzkumu. Odpovědi některých členů TPP byly tak plynulé, že otázky připraveného rozhovoru byly pouhou osnovou. Přepisy kompletních rozhovorů uvádím v Přílohách III. – XI. a v následujících kapitolách z nich čerpám. Pro zachování anonymity používám pro členy týmu označení „Člen týmu A – I“, stejně jako v kompletních prepisech jednotlivých rozhovorů.

Jako nejvhodnější způsob vyhodnocení přepisů provedených rozhovorů kvalitativního výzkumu jsem si zvolil obsahovou analýzu dat. Následně jsem provedl komparaci a souhrn těchto dat. Tuto metodu jsem si zvolil z důvodu její přehlednosti a využitelnosti pro potřeby mého výzkumu. Ve výše uvedené literatuře je popsána řada vyhodnocovacích metod pro kvalitativní výzkum, ale řídil jsem se osvědčeným rčením „někdy méně je více“. I v této části výzkumu mi šlo především o jeho přínosnost.

2.3.2 Charakteristika výzkumného souboru

Jak už název a zadání bakalářské práce napovídá, výzkumný soubor pro kvalitativní výzkum tvořili členové TPP HZS JČK. Výzkumu se zúčastnilo 9 z 12 členů našeho týmu. Většina, v podobě 75%, dává dobrý základ pro přesné zodpovězení výzkumných otázek a předpoklad pro validní a aplikovatelné závěry z výzkumu.

Součástí polostrukturovaných rozhovorů byly i otázky pro přiblížení jednotlivých osobností (výzkumného souboru) ve vztahu k jejich funkčnímu zařazení a členství v TPP (viz Příloha II. – 1. Okruh otázek). Důvodem tohoto postupu bylo přesné vymezení účastníků výzkumu, což je důležitou součástí kvalitativního výzkumu a jednou z jeho zásad. Výzkumník a potažmo i čtenář tak získává nezbytné výchozí informace.

Všichni dotazovaní členové týmu jsou ve služebním poměru u HZS JČK. Zastávají zde různé funkce na systemizovaných místech. Většina týmu jsou muži a službu vykonávají v jednotlivých směnách, tedy ve 24 hodinovém turnusu. 2 členové týmu slouží v denní směně (muž a žena) a jedna členka týmu slouží na OPIS kraje (12 hodinový turnus). Rozmístěním v rámci HZS JČK jsou zastoupeny všechny územní odbory, mimo Územní odbor Jindřichův Hradec, kde v současnosti TPP nemá člena. Délka služby u HZS je nejčastěji v rozmezí 10 až 20 let – 6 členů, cca 30 let – 2 členové a 1 člen slouží u HZS téměř 40 let. Co se týče členství v týmu, 6 hasičů uvedlo, že zde pracují od jeho ustanovení v roce 2005, tj. 8 let. Další 2 hasiči – 6 let a 1 hasič – 3 roky.

Všichni dotazovaní kolegové se pro vstup do týmu HZS JČK rozhodli dobrovolně, mimo jedné členky týmu, u které je členství součástí jejího pracovního zařazení. Jako důvod vstupu nejčastěji uvádějí zájem o psychologii, další sebevzdělávání a nové zkušenosti. Dále z provedených rozhovorů vyplývá, že práce v TPP je velmi baví, přináší pocit platnosti, užitečnosti a uspokojení. Tým často popisují jako velmi dobrý kolektiv a své přátele.

3 VÝSLEDKY

V této části práce prezentuji výsledky kvalitativního výzkumu. Analyzuji zde polostrukturované individuální rozhovory, provedené s 9 členy TPP HZS JČK s užitím obsahové analýzy dat. Dále zde provádím porovnání (komparaci) a souhrn (sumarizaci) těchto dat. K prezentaci výsledků jsem nepoužil tabulky apod., protože již zmíněné sumarizace jsou pro kvalitativní výzkum vhodnější. Podle mého názoru lépe zachycují hloubku a podstatu problému a lépe odhalují nové skutečnosti.

Výsledky prezentuji ve třech stěžejních podkapitolách. Dvě se věnují základním činnostem TPP HZS JČK a jsou podkladem pro zodpovězení formulovaných výzkumných otázek. Třetí je zaměřena na návrhy změn – možností vývoje. Především v této podkapitole vidím nezbytný kvalitativní přínos mé práce.

3.1 Oblast kolegiální psychické pomoci

Člen týmu „A“ – „Postoj mých kolegů ke mně je jako ke každému jinému, neberou mě jako nic mimořádného. Není tam žádná změna. Když provádím školení, tak si myslím, že to má úroveň. Berou mě, jako že o tom něco vím a poslouchají. Neposkytl jsem žádnou kolegiální psychickou pomoc, maximálně, když je nově příslušník a jsme po zásahu, např. dopravní nehodě, promluvili jsme si, jestli mu to nedělá problémy, jak to cítí. S jinými problémy se na mě kolegové sami neobracejí, ale já to sám vyhledávám. Například, když se jeden tady rozváděl, tak jsme si spolu sedli a napsali třeba dopis. Myslím si, že na vztahu tým a hasič není třeba nic měnit. To, co probíráme na školeních, pak automaticky probíhá i ve směnách a u zásahů.“

Člen týmu „B“ – „Postoj kolegů ke mně jako k členovi týmu si myslím, že je v pohodě, jenom jeden si tak občas rejzne. K týmu jako celku si myslím, že nějaká averze je, spíš se třeba zamýšlí nad potřebností toho týmu a psychologický služby vůbec.“

Samozřejmě ne všichni. Kolegiální psychickou pomoc jsem poskytl, ale ne po zásahu, jak je myšleno v další tvé otázce, ale spíš s osobními problémy. Hasiči se na mě obrací sami třeba s rodinnými problémy, ale ty nakonec souvisí i s prací. Nejde to dost dobře oddělit. Ve vztahu tým a hasič si myslím, že by pomohla větší osvěta, častěji to připomínat, omílat a omílat dokola. Doporučuji častější návštěvy ve směně, hlavně koordinátora. Záleží na přístupu a vztahu velitele k týmu, tam by to mělo začínat.“

Člen týmu „C“ – *„Postoj kolegů ke mně, jako člene týmu, no nevím, mě nikdo nevyhledává. Moje nejbližší kolegyně je sama psycholožka a nikdo další. Žádný, ani z dalších kolegů se na mě neobrátí, je jasný, že když sem někdo přijde, jde rovnou za psycholožkou. I na další otázku v tomto okruhu se mi těžko odpovídá, protože nesloužím v přímém výkonu služby. Nezapojuji se v těchto případech jako ostatní členové týmu, nemám praktické zkušenosti. Ne nevím.“*

Člen týmu „D“ – *„Postoj hasičů, kolegů ke mně je dobrý, hlavně díky předešlé službě ve směně. Dnes jsem již na jiné pozici, ale ve svých odpovědích to nebudu nijak oddělovat. Jsem přece pořád členem stejného týmu, jako tehdy. Myslím si, že většina smysl této práce chápe, ale všeobecně mají nedůvěru k nastavenému systému, ve smyslu možného zneužití informací. Co se týče mého zapojení do kolegiální psychické pomoci po nějakém zásahu, probíhalo vždy jako kamarádský pokec, o který si přímo nikdo neřekl. Ty určitě víš, co myslím, hasičská jednotka takhle běžně funguje a jedná se o takovou její kolektivní sebe očistu. Ano, během rodinných problémů se na mě už kolegové obrátili, ale myslím si, že ne jako na člena týmu, ale jako na kolegu, kamaráda ... Žádný nápad v této oblasti tým a hasič teď zatím nemám, ale možná že mě do konce našeho rozhovoru něco napadne.“*

Člen týmu „E“ – *„Postoj mých kolegů ze směny k týmu je neutrální, nikdo ho asi nevyužil a postoj ke mně osobně je stále stejný. Trávíme spolu 24 hodin, probereme všechno, jak pracovní, tak soukromě. Myslím si, že jsem pořád stejný kamarád a velitel. Po traumatizujícím zásahu probereme ve směně ten zásah z různých úhlů. Děláme to automaticky, tedy nenásilně, formou takového pokecu. Když po zásahu vidím na někom, že je jinej, než ostatní, tak ho sleduji a po čase se ho na to zeptám. Nedělám žádné kolektivní sezení, debriefing. Kromě pracovních událostí řešíme hlavně*

rodinné stavy, každý má občas nějaké problémy. Ve vztahu tým a hasič se mi osvědčil model, který tady praktikujeme, že si všichni popovídáme a všechno vypovídáme. U nás hasiči tým nějak extra neřeší, ví, že tady je.“

Člen týmu „F“ – *„Řada kolegů si myslí, že jim psycholog vidí do hlavy, a tak se podobně chovají i k týmu. Myslím si, že přístup lidí, co mě znají, je úplně jiný, než těch ostatních. Ten, kdo mě nezná, by u mě pomoc nehledal, ale to určitě platí i u ostatních členů týmu. Kolegové za mnou potom chodí i sami a chtějí poradit, třeba s partnerskými problémy, s problémy s dětmi. Důležitá je osobní zkušenost a důvěra. Určitě bych nevolala na nějaké neznámé číslo. Mám velkou důvěru v naší psycholožku, která pomohla účinně mé rodině, a proto ji i sama doporučuji pro další odbornější pomoc. Už jsem několikrát pomáhala kolegyním na 112 při a po telefonátu se sebevrahem. Myslím si, že jejich školení v tomto směru je nedostatečné. Třeba vidím, že jsou na tom mizerně, tak za nimi jdu sama a nenásilně to probereme. Ony cítí zodpovědnost za to, že třeba moc nepomohly a hlavně se potom už nedozví výsledek. Taky je důležité při pomoci po něčem závažnějším, nezůstat na to sama. Ve vztahu tým a hasič bych navrhovala, aby hasiči víc poznali všechny členy našeho týmu, protože je nás málo. Na stanici je maximálně jeden člen, a je jasný, že ten nemůže být pořád v práci.“*

Člen týmu „G“ – *„Kluci z čety se o tým moc nezajímají, ale mě berou docela dobře, už kvůli mému věku. Ale nějak to nezdůrazňuju, nechtěl bych bejt ten starej a chytřejší, to teda ne. Hlídám si, abych byl nohama na zemi, a abych nezkostnatěl. Všichni se musíme pořád učit, já se rád učím od mladých. Kolegiální psychickou pomoc jsem přímo neposkytnul, teda tak, že by za mnou někdo přišel, ale často probíhá tak nějak samovolně. Kluky znám a všímám si, jestli to po zásahu zvládaj. Často si povídáme, ale nikoho nenutím, aby se nezablokoval. Kluci se na mě sami obrátí s rodinnými problémy, které řešíme určitě častěji. Mají důvěru v moje zkušenosti, ale ještě mi dědku neříkají. Ve vztahu tým a hasič bych určitě zlepšil jeho prezentaci, já se o to osobně snažím. Po návratu ze školení TPP se vždycky snažím to nejzajímavější říct klukům ve směně. Myslím si, že to většinu zajímá. Záleží na přístupu ke každému jednotlivci, tam bysme měli začínat.“*

Člen týmu „H“ – „Postoj mých kolegů ke mně, jako jednomu z týmu, bych vyjádřil jednoduše, ví to. Využívají mě tak nějak nepřímou a jedná se o kolegy, se kterými sloužím. Ti ostatní by se na mě asi neobrátili. Ve své směně si to snažím hlídat. Konkrétně jednou po zásahu, kde jsme sundávali oběšence, byli tam se mnou dva mladí kolegové. Jeden z nich další směnu říkal, že se mu o tom zdálo, tak jsme si o tom popovídali. Snad jsem mu pomohl. Ve směně se snažím pomoci i s jinými problémy, kluci se na mě obracejí, protože ví, že se o psychologii zajímám. Ptají se mě hlavně na problémy s dětmi, já jim nakonec mohu doporučit i nějaké známé odborníky. Ve vztahu tým a hasič bych doporučil dát mnohem větší důraz na odbornou přípravu hasičů, ale i velitelů. Já sám se takového školení také aktivně účastním, ale mělo by toho být víc. Nebylo by na škodu, kdyby velitel po náročném zásahu kontaktoval člena týmu. Mohl bych třeba večer zajít na hasičárnu na kafe a probrali bychom to.“

Člen týmu „I“ – „Postoje kolegů ke mně jsou různé, někdo mě bere víc, někdo míň. Ne každému musím sedět, ale jsem takový propagátor psychologické služby. Moje kolegiální pomoc hasičům je vždycky spíš takovou nepřímou formou, sám jen tak nikdo nepřijde. Co se týče pomoci po zásahu, mám kolem sebe spíš samý hrdiny, kteří to řeší třeba černým humorem atp. Hasiči si ty problémy moc nepřipouští nebo neuvědomují. Mrzí mě to, protože vím, jakou to může udělat v životě paseku. Klepat na rameno jim nebudu. Častěji však probíráme problémy třeba z domova (rozvody, úmrtí ...), s tímto se někteří na mě s důvěrou obracejí. Je jasné, že tyto problémy ovlivňují naši práci víc, než si připouštíme. K tomuto ještě musím říct, že jsem byl jednou požádán o poskytnutí kolegiální psychické pomoci nadřízenému. Co se týče zlepšení v této oblasti, viděl bych to asi tak, že by bylo třeba probudit lidi z letargie a ukázat jim, že starost sama o sebe, o svoji duši je důležitá. Lidi u nás využívají psychologickou péči jen v krajních případech, tím nemyslím jen hasiče, ale třeba i jinde ve společnosti.“

Sumarizace

Výše jsou předloženy přeepsané souhrnné odpovědi, vzniklé na základě polostrukturovaného rozhovoru, které už prošly částečnou analýzou. V tomto bodě jejich analýza pokračuje, dále je provedena komparace a jako dílčí výsledek je vytvořen tento souhrn.

Vstupem hasiče do TPP JČK se na jeho vztahu s ostatními kolegy nic zásadního nezměnilo. Toto tvrzení asi nejlépe vystihují slova „ *...jsem pořád stejný kamarád ...* “ (člen týmu „E“). Většina hasičů smysl této práce chápe, ale najdou se jistě i tací, kteří tento druh pomoci odmítají. S podporou svých nadřízených, pro práci uvnitř jednotek hasičů, je vesměs vyjadřována spokojenost, „ *...podporu vnímám, mám i prostor ...* “ (člen týmu „D“). Zde je nutné znovu uvést, že téměř všichni členové týmu tuto práci vykonávají dobrovolně, což už bylo konstatováno v kap. 2.3 Charakteristika výzkumného souboru. Dobrovolnost se při této specifické činnosti z hlediska přijetí daného člověka jeví jako velmi podstatná. Členové našeho týmu jsou svými nadřízenými i pověřování vykonáváním odborné přípravy převážně ve svých jednotkách, jak v odpovědích často uvádějí. Součástí odborné přípravy je výklad našich řádů a vnitřních předpisů, ale často hasiče informujeme o novinkách ze seminářů.

V souladu se zadáním této práce poskytují členové TPP HZS JČK kolegiální psychickou pomoc příslušníkům nebo zaměstnancům HZS JČK, což vyplývá z analýzy provedených a výše uvedených rozhovorů. Převažuje spontánní forma rozhovorů s jednotlivcem, ale i v kolektivu, avšak vždy v závislosti na specifickém prostředí kolektivů hasičských jednotek. Funguje zde určitá „ *... kolektivní očista ...* “ (člen týmu „D“). Toto se týká stavů po prožitých traumatizujících událostech, které se staly při MU. Řada členů našeho týmu si možné zátěžové situace hlídá, což vystihuje věta „ *Kluky znám a všímám si, jestli to po zásahu zvládaj.* “ (člen týmu „G“) Dále z provedených rozhovorů vyplývá, že ještě častěji členové týmu poskytují kolegiální psychickou pomoc s osobními a rodinnými problémy. „ *I ty nakonec souvisí s prací, nejde to dost dobře oddělit.* “ (člen týmu „B“) Členové týmu uvádějí, že se na ně hasiči obracejí i sami. Jedná se hlavně o problémy spojené s výchovou dětí, s partnerskými

neshodami, ale i s úmrtím v rodině. Velmi často je zdůrazňována důležitost osobní zkušenosti a důvěry, což v našem případě znamená, že člen týmu svoji pomoc poskytuje především v užším kolektivu svých kolegů, ve své jednotce.

Členové TPP HZS JčK mají ke kolegiální psychické pomoci osobnostní předpoklady a jsou odborně vedeni a připravováni. Tento nezbytný základ využívají při své činnosti ve prospěch jednotlivce, ale i dobrého fungování jednotky, potažmo celého sboru. Tým pomáhá Psychologické službě HZS JčK „bourat zbytečné bariéry“ a je jejím platným spojencem mezi příslušníky především v jednotkách, ale např. i na OPIS kraje. Vyplývá to z rozborů všech provedených rozhovorů.

3.2 Oblast posttraumatické péče o osoby zasažené mimořádnou událostí

Člen týmu „A“ – „Tak osobní zkušenost co mám, je buď s dětma po dopravní nehodě, nebo povodně. Poskytl jsem pomoc člověku, kterému se otrávil dva jeho kolegové v jímce, pak jsme si sedli a promluvili o tom. Každý člověk to nějak vycítí, když je třeba tomu druhému poskytnou tu první psychickou pomoc. Absolvoval jsem kurz první psychické pomoci a využívám znalosti zde získané. Využívám je v rámci možností při zásahu. Když jsem tam jako velitel, nemám čas ji poskytnout, ale když je nás tam dost, tak ano. Souhlasím s povoláváním členů TPP k MU i mimo službu, k tomu jsme přece vyškolení. Sám jsem byl povolán k povodním v Putimi, byly jsme tam dva členové týmu, já a Iva a druhý den tam potom přijela naše psycholožka. Myslím si, že využití členů týmu v této oblasti je dostatečné, nadřízení mi dávají prostor. Myslím si, že využití týmu je z 80 % u zásahu a z 20 % do jednotky.“

Člen týmu „B“ – „Tady si myslím, že je třeba oddělit první psychickou pomoc od posttraumatické péče. První psychická je ta první u zásahu a posttraumatická je řešení následných traumat, dva tři dny poté nejdřív. První psychickou pomoc poskytujeme

u zásahu všichni, je to ten přístup k zasaženým, to že za nima přijdeš, zeptáš se, co potřebují, jsi s nima, něco se snažíš pro ně udělat. Jak často nevím, pokaždé když je to potřeba. Pracuju s člověkem i po obyčejném otevření bytu, zvednutí paní při spolupráci se záchrankou ... V podstatě se jedná o všechny možné zásahy. Kurz PPP jsem absolvoval 2x v Olomouci u Davida Dohnala, tamního hasičského psychologa. Myslím si, že povolávání členů týmu k MU je dobrý, já už jsem byl povolávaný i dřív. Jednou jsme na to školení, na tenhle typ činnosti, tak proč to nevyužívat, s tím souhlasím. Nadřízení mi dávají u zásahu dostatečný prostor, když už jsem tam u toho. Záleží taky na těch velitelích, jak moc o nás ví. Jestli velitele vůbec napadne, že by u konkrétního zásahu byl třeba psycholog. Stejně jako když mi dochází voda, tak si zavolám pro cisternu, tak jindy zase zavolám psychologa, když je třeba. Nejen technický, ale i psychologický věci je třeba ošetřit.“

Člen týmu „C“ – *„Ano poskytla, byla jsem u jedné autonehody v roce 2010 a pak u pracovního smrtelného úrazu v roce 2012, tak vidíš, že já ani k těm zásahům moc nejezdím. U té autonehody jsem byla s psycholožkou, tak nějak náhodou, ten den jsme byly spolu na stanici ve Strakonících s výjezdovými hasiči. U toho smrtelného úrazu si nás vyžádal velitel zásahu. Ano mám kurz první psychické pomoci a v případě potřeby ho využívám. To, že členové týmů mohou být povoláváni k mimořádné události, je dobře, jsme přece k tomu vycvičení. Já jsem byla povolána k povodním, a to v roce 2009 na Volyňsko a teď nedávno do Putimi. Také jsme při posledních povodních dělaly monitoring pro Adu na Krumlovsku. K využití členů se zase dost dobře neumím vyjádřit, protože moje postavení je úplně jiné. Je to tak nějak podobně, jako u předchozího okruhu otázek a odpovědí. Nemůžu se k tomu vyjádřit, nechci ti říkat věci z doslechu.“*

Člen týmu „D“ – *„Zasaženým mimořádnou událostí jsem poskytl první psychickou pomoc. Jak často nevím, i zde si myslím, že se to děje automaticky, a to téměř u každého příslušníka u zásahu. No jasně, musí na to být čas. Ale hlavně chci říct, že to všichni děláme, aniž o tom přemýšlíme. Otázkou je, jak dobře. Kurz první psychické pomoci jsem ještě bohužel neabsolvoval, ale částečně mi kurzem byla moje činnost během zásahů a životní zkušenosti. Jestli mi to pracovní povinnosti dovolí, určitě si tento kurz*

chci doplnit. Nová pravidla k možnosti povolání člena týmu k mimořádné události jsou podle mě dobře nastavená, a to jak směrem k obětem, tak i k profesnímu rozvoji nás, členů týmu. Já už jsem pomáhal při povodních v roce 2009, ale to bylo ještě před platností těchto nových pravidel. Využití týmu, jako takového, u mimořádných událostí dostatečné není, ale to záleží především na požadavcích od velitele zásahu a operačního střediska. Jak už jsem řekl dříve, děláme to sami, když už u toho zásahu, kde je pomoci potřeba, jsme a máme na to čas.“

Člen týmu „E“ – *„První psychickou pomoc a posttraumatickou péči jsem u zásahu v podstatě neposkytoval, protože na to nemám čas. Z titulu mé funkce a toho krátkého času, co u zásahu máme, se spíš snažím zasažené osoby předat Zdravotní záchranné službě. Když je čas a je to potřeba, mám vytipované kluky, hasiče, kterým řeknu, aby se zasaženým osobám věnovali. Toto využiji především u tragických dopravních nehod, kdy po dobu čekání na vyšetření události ze strany policie je pro nás ten správný okamžik i na tuhle činnost. Jedná se především o příbuzné a kamarády obětí, kteří se v té chvíli vyskytují u dopravní nehody. Kurz první psychické pomoci jsem absolvoval a vědomosti zde získané také používám, ale jen málo. Na otázku, co si myslím o možnosti povolávat členy TPP k MU i mimo jejich službu bych odpověděl, že moje role, kterou já cítím, je pracovat uvnitř svého týmu, své směny. Tedy ne ven, ale hlavně dovnitř. Ještě jsem takto nezasahoval. Co se týče prostoru, jsem sám vždy velitelem zásahu, takže prostor mám takový, jaký mi umožní situace na místě zásahu.“*

Člen týmu „F“ – *„Jako operační důstojník k událostem běžně nevyjíždím, ale jako členka týmu už jsem zasahovala několikrát. Naposledy jsem byla při posledních povodních v Putimi. Myslím si, že je velmi důležitý, aby ani tady nebyl člověk sám. Vždy je dobré poskytovat pomoc alespoň ve dvou, nebo i s psychologkou, protože když už tě povolají, tak se jedná o rozsáhlejší neštěstí. A ještě si myslím, že bychom tam měli být co nejdřív (ne po dvou hodinách), protože tak můžeme pomoci i zasahujícím jednotkám. Vem si třeba dopravní nehodu autobusu, kdy dojde ke smrtelnému zranění řidiče, ale je tam dalších 40 cestujících, kteří po prožitém traumatu také potřebují pomoc. Ta včasnost a účinnost naší pomoci u některých typů zásahu je to, co zasahující*

hasiči ocení. Samozřejmě musí nás OPIS včas povolat, ale to záleží hlavně na veliteli zásahu. I já jsem absolvovala kurz první psychické pomoci, tyto základní znalosti využívám a myslím si, že jsou pro nás přínosnější, než složitá psychologická školení. Vždy je třeba si připravit hlavně to, čím začnu a uvědomit si možné požadavky zasažených v souvislosti s konkrétní MU. Členové týmu by měli být povoláváni častěji, jejich pomoc ještě není úplně doceněná.“

Člen týmu „G“ – „Co se týče tohoto problému, nemám asi takovou tu velkou zkušenost, ale ty malý jsou skoro u každého zásahu. Nejhorší na tom je to, že u zásahu na to nemáš čas, nemůžu přijít za velitelem a chtít po něm hodinu, nebo víc času. Snažím se ale udělat takový ten prvotní rozhovor a doprovodit, když je to třeba. Na víc není čas. Někdy ale stačí promluvit několik slov. Znalosti z kurzu první psychické pomoci využívám vlastně pořád a nejen tady v práci. Pamatuji se, že byl tehdy velmi kvalitní, zaměřený na praxi. Mimo svoji službu jsem jako člen týmu ještě nezasahoval. Ale nedávno mi volala psycholožka ohledně možného zásahu u povodní. Sám spontánně jsem se začal připravovat, telefony na neziskovky, Charitu, obecní úřady atd., abych tam byl něco platnej. Dělat tuhle naši činnost u zásahu mi nikdo nezakazuje, ale mrzí mě, že je na ní málo prostoru.“

Člen týmu „H“ – „První psychickou pomoc děláme dnes už u spousty zásahů. Ale raději bych chtěl mluvit o pomoci, kterou jsem poskytoval v rodinách obětí s naší psycholožkou před několika lety. Jednalo se o tragickou událost s úmrtím dvou mladých lidí. Dál bych vzpomenu ještě jeden zásah na oběšence, kde jsem poskytoval péči sestře a rodičům oběšeného. Dodnes se zdravíme, nezapomněli. Kurz první psychické pomoci jsem absolvoval, jako asi všichni z týmu. Je to jedno z těch lepších školení pro nás. S povoláváním členů týmu k MU souhlasím. Já jsem jednou byl povolanej z dovolený, už jsem ti o té události říkal, dostal jsem tenkrát za to mimořádnou odměnu. Naopak u zásahu mě velitel dává dostatečný prostor, a když je třeba, tak mě požádá, abych pomáhal. Ale vždycky je co zlepšovat.“

Člen týmu „I“ – „I v této oblasti je co zlepšovat a je zde velký prostor pro vývoj. Vem si třeba tu nehodu vlaku ve Španělsku, jak říkali v televizi, mezi prvníma, s hasičema a záchranářema, tam přijeli psychologové. Nevím, jak by to bylo u nás,

tam ta společnost je jinak nastavená. První psychickou pomoc poskytuju u nehod, třeba i po nouzovém otevření bytu a jiných malérech. Kurz první psychické pomoci jsem samozřejmě absolvoval a tyhle dovednosti moc využívám, to je základ. Rozšířenější péči jsem poskytoval u těžké dopravní nehody, sebevraždy oběšením a teď naposledy také u povodní. K těmto MU vyjždím většinou s naší psycholožkou. Jsem povolávaný i z domova, mimo službu. Dostávám hodně prostoru, ještě si vzpomínám na nehodu autobusu s hokejistama, kde došlo celkově ke dvěma úmrtím a museli jsme se tam postarat o ty kluky, než je odvezli. Tenkrát to byla pro mě velká škola. S povoláváním souhlasím, já to beru jako svojí práci. Naši velitelé berou tuhle činnost jako povinnost hasičů u zásahu, vždyť je to přece v síařích, typové činnosti a v bojovém řádu. Potřebu týchle pomoci vnímají i sami, je to posun a vyvíjí se to správným směrem, je to moje osobní zkušenost. Účastním se i odborné přípravy, pomáhám velitelům v jednotce.“

Sumarizace

Všichni členové TPP HZS JČK poskytují posttraumatickou péči osobám zasaženým MU. Je to druhý hlavní úkol našeho týmu. V drtivé většině popsáných případů se ze strany jeho členů jedná o PPP, která se jeví jako dostačující, především z časových a organizačních důvodů standardního zásahu jednotky hasičů u MU. Úkolem této pomoci je především snížení akutního stresu zasažených osob. „*První psychickou pomoc poskytujeme u zásahu všichni, je to ten přístup k zasaženým, to že za nima přijdeš, zeptáš se, co potřebujou, jsi s nima, něco se snažíš pro ně udělat. V podstatě se jedná o všechny možný zásahy.*“ (člen týmu „B“) Ale nejde zde opomenout ojedinělý názor, že tým by se měl této činnosti věnovat okrajově. Z pohledu člena týmu – hasiče velitele, nejde vždy tyto úkoly dostatečně zabezpečit. Kurz PPP absolvovalo 8 z 9 dotazovaných členů TPP, a dovednosti zde získané využívají. „*Znalosti z kurzu první psychické pomoci využívám vlastně pořád, a nejen tady v práci. Pamatuji se, že byl tehdy velmi kvalitní, zaměřený na praxi.*“ (člen týmu „G“) S povoláváním k MU mimo svoji službu většina týmu souhlasí. Tato možnost je již organizačně upravena

vnitřními předpisy HZS ČR. Členové TPP HZS JčK uvedli řadu událostí, při kterých byli takto nasazeni. Jedná se o události s tragickými následky nebo s vysokými hmotnými škodami a velkým počtem zasažených lidí. Tým převážně zmiňuje povodně a svoji častou účast při nich. Naposledy tři členové týmu a psychologka HZS JčK poskytovali pomoc při povodni v obci Putim na Písecku.

Při účasti hasiče z týmu u zásahu, v rámci výjezdu jednotky k MU při jeho službě dostává od velitele zásahu z pravidla dostatečný prostor pro práci ve prospěch zasažených lidí. Ale jak vyplývá z provedených rozhovorů, zdaleka ne vždy, když je potřeba, může být člen týmu u těchto zásahů. Toto záleží na mnoha faktorech, například na nízkém počtu členů týmu, na jejich funkci v jednotce, na plnění jiných služebních úkolů, dovolené, nemoci a dalších. Pak velmi záleží na veliteli zásahu, na jeho odborné připravenosti a schopnosti správně vyhodnotit situaci u řešené události a v případě potřeby včas požádat o pomoc. *„Stejně jako když mi dochází voda, tak si zavolám pro cisternu, tak jindy zase zavolám psychologa, když je třeba. Nejen technický, ale i psychický věci je třeba ošetřit.“* (člen týmu „B“) Včasnost hlavně PPP na místě zásahu je členy týmu ve svých odpovědích často zmiňována.

Celým výše popsaným souborem aktivit nabízí HZS ČR při své zásahové činnosti další nezanedbatelnou pomoc občanům, stále ještě novou a rozvíjející se kvalitu. Psycholožce HZS JčK v oblasti psychosociální pomoci osobám zasaženým MU pomáhá TPP JčK. Jeho členové tyto činnosti vykonávají i mimo svoji pravidelnou službu.

3.3 Návrhy změn – možnosti vývoje

Člen týmu „A“ – „Myslím si, že ve vztahu tým a hasič není třeba nic měnit. To co probíráme na školeních, pak automaticky probíhá i ve směnách a u zásahů. Nechtěl bych nic měnit, doplnit, funguje to dobře a jako člen týmu jsem se vším spokojen. Jsem tam proto, že to funguje, a přesvědčil jsem se o tom na vlastní kůži.“

Člen týmu „B“ – „Ve vztahu tým a hasič si myslím, že by pomohla větší osvěta, častěji to připomínat, omílat a omílat dokola. Doporučuji častější návštěvy ve směně, hlavně koordinátora. Záleží na přístupu a vztahu velitele k týmu, tam by to mělo začínat. Záleží taky na těch velitelích, jak moc o nás ví. Jestli velitele vůbec napadne, že by u konkrétního zásahu byl třeba psycholog. Stejně jako když mi dochází voda, tak si zavolám pro cisternu, tak jindy zase zavolám psychologa, když je třeba. Nejen technický, ale i psychický věci je třeba ošetřit. V týmu nám chybí víc holek, ty přináší jiný pohled na věc. Já osobně bych navrhoval mnohem víc členů, třeba např. tým v Ústeckém kraji. Závisí to na nadřízených, ale hlavně taky na počtech zásahů hasičů, druhu zásahů. U nás, ty Jižní Čechy jsou takový klidný. Ještě mě napadlo, že by se mohl navýšit počet vyškolených hasičů v PPP, třeba aby byl na každé směně, to bych si moc přál. Zajímavý by bylo i finanční ohodnocení, zvýšilo by to vážnost tý práce. Strašně moc záleží na postoji nadřízených a vedoucích, oni musí cítit tu potřebu, musí chtít, ale je to těžký, jak to zařídit.“

Člen týmu „C“ – „Možná by tým mohl být početnější, ale to my sami těžko ovlivníme. Nejsem ten typ, který by něco měnil nebo vymýšlel, raději se nechávám vést.“

Člen týmu „D“ – „Využití týmu, jako takového, u mimořádných událostí dostatečné není, ale to záleží především na požadavcích od velitele zásahu a operačního střediska. Co se týče obsazení našeho týmu – dalších 30 členů je málo, vždyť si vezmi velikost HZS JčK a porovnej to s personálním obsazením dalších služeb, skupin ... Navrhoval bych i začlenit více denních příslušníků, ale vím, že to není tak jednoduché, protože řada funkcionářů by se mnou nesouhlasila. Také bych raději viděl u HZS více psychologů, než příslušníků na jiných, třeba i zdvojených postech, ale nechci

se vyjadřovat konkrétně. Bylo by dobré, kdyby byl kurz PPP pro všechny příslušníky HZS JČK povinný. Ještě, co se týče propagace týmu a jeho aktivit, bylo by určitě zajímavé zorganizovat nějaký druh cvičení s cíleným zapojením psycholožky a týmu, aby se všem připomnělo, k čemu jsme a co vlastně umíme. Často se na nás zapomíná.“

Člen týmu „E“ – *„Bylo by asi rozumné, aby člověk seznámený s touthle problematikou byl v každé směně. To ale naráží na obsazenost funkcí, která je u HZS a problematiku s tím spojenou, takže se do toho pouštět nebudeme. Větší materiální zabezpečení, jako jsou letáky atp., nezajistí lepší fungování týmu. Má cenu s lidma hlavně povídat. Kvalitu bych hledal hlavně v lidech. Přál bych si, aby se psychologická služba věnovala více lidem v našem týmu, a tím týmem myslím kluky ve směnách. Měla by se zaměřit na komunikaci a jiné psychologické dovednosti uvnitř směn. Dále na psychologii vedení těchto týmů, hasičských jednotek.“*

Člen týmu „F“ – *„Ve vztahu tým a hasič bych navrhovala, aby hasiči víc poznali všechny členy našeho týmu, protože je nás málo. Na stanici je maximálně jeden člen a je jasný, že ten nemůže být pořád v práci. Vždy je dobré poskytovat pomoc alespoň ve dvou, nebo i s psycholožkou, protože když už tě povolají, tak se jedná o rozsáhlejší neštěstí. A ještě si myslím, že bychom tam měli být co nejdřív (ne po dvou hodinách), protože tak můžeme pomoci i zasahujícím jednotkám. Vem si třeba dopravní nehodu autobusu, kdy dojde ke smrtelnému zranění řidiče, ale je tam dalších 40 cestujících, kteří po prožitém traumatu také potřebují pomoc. Ta včasnost a účinnost naší pomoci u některých typů zásahu je to, co zasahující hasiči ocení. Samozřejmě musí nás OPIS včas povolat, ale to záleží hlavně na veliteli zásahu. Vždy je třeba si připravit hlavně to, čím začnu a uvědomit si možné požadavky zasažených v souvislosti s konkrétní MU. Členové týmu by měli být povoláváni častěji, jejich pomoc ještě není úplně doceněná. Náš tým by měl mít určitě víc členů. Myslím si, že by psycholog měl toto prosazovat trochu důrazněji u krajského vedení sboru. Při rozsáhlé povodni, jako byla letos, by možná bylo třeba dostat do postižené oblasti celý náš TPP, aby měli všichni stejnou zkušenost. Není nad praktické zkušenosti, dají určitě víc, než teorie. Tým by se mohl přes práci na místě MU více dostat do povědomí hasičů, a tím ukázat svoje možnosti a využitelnost pro ně samotné. Silnej chlap, hasič od zásahu, si nepůjde jen tak nechat*

pomoc. Bude tomu muset víc věřit a věřit konkrétnímu, nejbližšímu členovi týmu. Ještě si myslím, že tým by se měl víc stmelit, poznat se navzájem, ale to by chtělo častější společnou činnost.“

Člen týmu „G“ – *„Ve vztahu tým a hasič bych určitě zlepšil jeho prezentaci, já se o to osobně snažím. Po návratu ze školení TPP se vždycky snažím to nejzajímavější říct klukům ve směně. Myslím si, že to většinu zajímá. Záleží na přístupu ke každému jednotlivci, tam bysme měli začínat. Dělat tuhle naši činnost u zásahu mi nikdo nezakazuje, ale mrzí mě, že je na ní málo prostoru. Navrhoval bych zlepšit naše školení ve smyslu koordinace, připadá mi to někdy takový zmatečný a chvátá se. Mám z toho potom někdy takovej pocit, že se toho moc nestihne a moc si toho neřekneme. Prostě chtělo by to větší prostor, myslím tím víc času. Hlavně ty jednodenní jsou takový uchvátaný a to mě mrzí. Materiálně jsme zabezpečený dobře, to si myslím, že je v pořádku. Ale schází mi propagační materiál o činnosti týmu, který by nás prezentoval uvnitř na útvarech. Aby všichni věděli, co se dělá a děje, nestačí jen cedulka s telefonními čísly.“*

Člen týmu „H“ – *„Ve vztahu tým a hasič bych doporučil, dát mnohem větší důraz na odbornou přípravu hasičů, ale i velitelů. Já sám se takového školení také aktivně účastním, ale mělo by toho být víc. Nebylo by na škodu, kdyby velitel po náročném zásahu kontaktoval člena týmu. Mohl bych třeba večer zajít na hasičárnu na kafe a probrali bychom to. Naše odborná příprava podle mě, není dostačující. Chtělo by to sejít se víckrát do roka. Jednou alespoň na tři dny. Ještě bych navrhoval, abysme se víc účastnili školení dobrovolnejch hasičů, kde moc prostoru nemáme. Myslím si, že je třeba dostat psychologickou službu ještě na vyšší úroveň a naše činnost by mohla být ohodnocením srovnatelná s techniky. Jsme přece také specialisté. Chtělo by to zajistit vyšší prestiž, především směrem k mladejm. Vedlo by to možná i k většímu zájmu o práci v týmu.“*

Člen týmu „I“ – *„Co se týče zlepšení v této oblasti (kolegiální psychická pomoc), viděl bych to asi tak, že by bylo třeba probudit lidi z letargie a ukázat jim, že starost sama o sebe, o svoji duši je důležitá. Lidi u nás využívají psychologickou péči jen v krajních případech, tím nemyslím jen hasiče, ale třeba i jinde ve společnosti.“*

I v této oblasti je co zlepšovat (posttraumatická péče o osoby zasažené MU) a je zde velký prostor pro vývoj. Vem si třeba tu nehodu vlaku ve Španělsku, jak říkali v televizi, mezi prvníma, s hasičema a záchranářema, tam přijeli psychologové. Nevím, jak by to bylo u nás, tam ta společnost je jinak nastavená. K obsazení týmu a rozvržení jeho členů bych navrhoval větší počet, taky aby na každém územku byli 3 lidi v duchu ostatních služeb. Kluci by se určitě snadněji obrátili s problémem na kolegu, kamaráda, se kterým slouží. Co se týče materiálního zabezpečení, kdysi nám slíbili služební mobily, ale pak z toho sešlo.“

Sumarizace

Třetí podkapitola výsledků mé práce je specifická v tom, že výše uvedené soubory odpovědí jednotlivých členů týmu a účastníků výzkumu jsou po částečné analýze pouze výčtem návrhů na změny v činnosti TPP HZS JČK a jeho lepší využití. Po dalším rozboru a porovnání jsem vytvořil souhrn, ve kterém se odráží východisko pro jeden z cílů práce, a to jsou návrhy pro další možnosti vývoje. Jedná se o důležitý myšlenkový přínos provedeného kvalitativního výzkumu.

Z hlediska zlepšení fungování týmu uvnitř jednotek hasičů navrhuji jeho členové zkvalitnit prezentaci jejich práce a týmu jako celku. Mohlo by se zlepšit vybavení poutavým propagačním materiálem, který by TPP prezentoval na jednotlivých útvarech HZS JČK. „...*nestačí jen cedulka s telefonními čísly.*“ (člen týmu „G“) Potřeba stále přibližovat činnost týmu, jeho předností a možností, se jeví, jako velmi podstatná. Dále byl vznesen požadavek na větší důraz při provádění odborné přípravy hasičů, ale i velitelů v těchto dotčených oblastech. „*Záleží na přístupu a vztahu velitele k týmu, tam by to mělo začínat.*“ (člen týmu „B“) Zajímavá je i připomínka na zlepšení našeho přístupu, přímého kontaktu s hasiči. „*Záleží na přístupu ke každému jednotlivci ...*“ (člen týmu „G“)

Druhá část návrhů účastníků výzkumu na zlepšení se týká využívání TPP HZS JČK u MU při pomoci zasaženým. Převažující názor členů nejlépe vystihuje věta: „*Členové*

týmu by měli být povolávání častěji, jejich pomoc ještě není úplně doceněná.“ (člen týmu „F“) Dalším většinovým názorem je, že v kurzu PPP by mělo být proškoleno mnohem více hasičů. Někteří členové týmu dokonce navrhnou, aby tento kurz byl povinný pro všechny. PPP je využitelná u většiny zásahů našich jednotek, za poskytování této pomoci, ostatně jako za celý zásah, zodpovídá velitel zásahu, ale ne každý dokáže situaci na místě MU správně vyhodnotit a tuto péči zasaženým občanům nabídnout. Vyškolený hasič, člen týmu, nemůže být u každého zásahu, kde by byl potřeba. Členové zdůrazňují zkvalitnění odborné přípravy velitelů i v tomto směru. U tragických nehod, např. autobusu, nebo i jiných rozsáhlých událostí, psycholog a samozřejmě i TPP mohou pomoci zasahujícím jednotkám tím, že se postarají o zasažené, jejichž přítomnost při provádění záchranných prací je nežádoucí a nebezpečná. Při rozhovorech několikrát zaznělo, že by členové týmu měli být častěji povolávání k MU i mimo svoji službu. K tomuto se jako přínosný jeví názor: *„Vždy je dobré poskytovat pomoc alespoň ve dvou, nebo i s psychologkou, protože když už tě povolají, tak se jedná o rozsáhlejší neštěstí.*“ (člen týmu „F“) Dále v tomto směru zdůrazňovaná i potřebná včasnost pomoci především PPP, ne např. po dvou hodinách.

Mezi další a velmi podporované návrhy patří citelné navýšení počtu členů TPP HZS JčK, aby byli např. alespoň 3 na územní odbor. Také je navrhováno zkvalitnění odborné přípravy týmu, především ve smyslu navýšení časové dotace. *„Hlavně ty jednodenní jsou takový uchvátaný a to mě mrzí.*“ (člen týmu „G“) Nezanedbatelný je i názor: *„Ještě si myslím, že tým by se měl víc stmelit, poznat se navzájem, ale to by chtělo častější společnou činnost.*“ (člen týmu „F“) Při výzkumu bylo také zjištěno, že jsou i členové týmu, kteří nic měnit nechtějí. Jeden člen týmu opět konstatoval, aby se činnost Psychologické služby, potažmo i týmu, „vrátila zpět do jednotek“ a zde se víc věnovala hasičům a jejich velitelům. Často bylo řečeno i to, že s ohledem na zvýšení prestiže TPP a nejen té, by bylo přínosné sjednotit finanční ohodnocení s jinými službami atp. u HZS ČR.

4 DISKUZE

V úvodu diskuze provedu rešerši teoretických východisek, vlastními slovy přiblížím vznik psychologické služby u HZS ČR a okolností vzniku TPP HZS JČK. V následující části shrnu výsledky provedeného kvalitativního výzkumu a provedu jejich komparaci s Pokynem GŘ HZS ČR č. 30/2008 – základním předpisem, který se existenci TPP u HZS věnuje. V souladu se zadáním bakalářské práce odpovím na formulované výzkumné otázky. Na závěr se budu věnovat důležitým návrhům na zkvalitnění činnosti TPP JČK a možnostem vývoje tohoto týmu. I tato problematika byla součástí provedeného kvalitativního výzkumu a je plně v souladu s cíli mé práce.

Osobně se zcela ztotožňuji s faktem uvedeným v teoretické části mé práce, že HZS ČR je záchranným sborem s pevným základem ve struktuře státní správy ČR s nadčasovým posláním. Celé jeho fungování je přesně vymezeno mnohými zákonnými i podzákonnými normami a také vnitřními nařízeními sboru. Příslušníci a zaměstnanci mají ke své práci k dispozici mnoho „návodů“, jak se co má a nemá dělat. Každá oblast činnosti HZS má svá specifika a účel, ale i jiné postavení. Některé se vykonávají mnoho let, jsou velmi zažité a mění se jen s vývojem poznání přírodních, technických a společenských zákonitostí. Tento nezadržitelný vývoj naší společnosti přináší hasičům nové úkoly, nové postupy.

Psychologická služba je u HZS stále poměrně nová, ale i ta je vymezena řadou předpisů. Vznikla v roce 2002 s koncepcí navazující na již fungující psychologickou službu u Policie ČR. V roce 2003 byla vydána první vnitřní nařízení vymežující fungování této služby u HZS ČR. Ale také nemohu opomenout zákon o služebním poměru, kde je zakotvena psychologická péče jako povinnost v oblasti péče o příslušníky. Již zmíněné vnitřní předpisy stanovují, jako mnohé obdobné, práva a povinnosti a vymežují nám celou řadu nových pojmů, činností atd. V případě psychologie je to ale všechno trochu jiné. Pracuje se zde s člověkem jako takovým, u HZS s hasičem – příslušníkem, občanským zaměstnancem a dále potom v případě

zásahu s „obětí“ – člověkem zasaženým MU. Už z tohoto výčtu je patrné, že to není vůbec snadné. Psychologická služba už ukázala svoje opodstatnění, myslím si, že má už svoje renomé, ale na rozdíl od jiných „technických“ služeb si svoji cestu ještě musí „vyšlapávat“. Pomáhají jí v tom lidé, hasiči, kteří mají k této problematice osobně blízko. Dobrovolně se zúčastnili odborné přípravy a výcviku. Někteří z nich poté začali pracovat v týmu, který v případě HZS JčK existuje už od roku 2005. Jedná se o Tým posttraumatické péče a i on sám je už pevně zakotven ve vnitřních nařízeních HZS ČR. Konkrétně se jedná o Pokyn GŘ HZS ČR 30/2008. Současné personální obsazení TPP HZS JčK je zakotveno v Pokynu KŘ HZS JčK 49/2011. Příslušníci, kteří jsou členy tohoto týmu, vykonávají tuto činnost nad rámec svých funkčních zařazení. Obdobné týmy jsou ustanoveny i u ostatních HZS krajů. Náš tým úzce spolupracuje s psycholožkou HZS JčK, která je současně i jeho koordinátorkou. Činnosti týmu se věnuji v dalším textu.

1. Výzkumná otázka:

Jak TPP HZS JčK plní svoje úkoly v oblasti kolegiální psychické pomoci?

Oblasti kolegiální psychické pomoci, jako stěžejnímu úkolu TPP, jsem se věnoval v celé první části provedeného kvalitativního výzkumu a na tuto výzkumnou otázku zde odpovídám vyčerpávajícím způsobem. V následujícím textu provedu shrnutí a doplním vlastní komentáře.

V průběhu zpracovávání mé bakalářské práce, po konzultaci s odborníkem, jsem dospěl k názoru, že tato výzkumná otázka není formulována zcela optimálně. Přisuzuji to své nezkušenosti v době, kdy jsem tvořil zadání mé práce. Pro upřesnění je nutné dodat, že mám zde na mysli především rozsah a konkrétní činnosti týmu při poskytování kolegiální psychické pomoci. Tedy nezjišťuji jakoukoliv míru kvality této pomoci, takové ambice můj výzkum nemá.

Členové TPP HZS JČK pomáhají svým kolegům nejen v případě pozásahového stresu, ale i s osobními, popřípadě rodinnými problémy. Myslím si a bezpochyby nejen já, že hasiči, jako profesní skupina, jsou často vystaveni nebezpečným traumatizujícím událostem. Z provedeného výzkumu vyplývá, že členové týmu volí jako formu přínosné pomoci okamžitý rozhovor. Účinnost tohoto rozhovoru pro snížení traumatu je závislá především na jeho včasnosti. Tento spontánní rozhovor je často veden i v kolektivu. Velmi důležitý je i fakt, že člen týmu je kolega, kamarád. Velmi často zasahuje s ostatními u stejného zásahu, je vystaven stejné traumatizující události. Díky tomu jsme schopni i velké míry empatie a porozumění. Hasiče nikdo k rozhovoru nenutí, ale členové týmu si tyto situace šetrně hlídají. Z vlastní zkušenosti člena týmu mohu ještě dodat, že je samozřejmá mlčenlivost a vysoká míra profesionality při naší pomoci. Tento jednoduchý, ale v daných podmínkách a situacích velmi účinný typ pomoci je popsán i v mnohé odborné literatuře, ze které jsem čerpal v teoretické části mé práce.

Členové týmu jsou pravidelně odborně připravováni, profesionálně vedeni a k této specifické činnosti mají osobnostní předpoklady. Členové našeho týmu však nejsou žádní „amatérští psychologové“, jsou pořád hasiči, kolegové a kamarádi.

2. Výzkumná otázka:

Kdy a v jakém rozsahu mohou členové TPP HZS JČK uplatnit svoje znalosti a dovednosti v rámci posttraumatické péče osobám dotčeným MU?

Druhá výzkumná otázka je zasazena do kontextu dalších, dnes už také stěžejních činností týmu. Této oblasti jsem se věnoval v druhé části provedeného kvalitativního výzkumu interpretovaného v kapitole Výsledky. Opět provedu shrnutí a doplním vlastní komentáře.

Oběť MU, dnes vhodněji používáno osoba zasažená MU, je ta, která prožila traumatizující událost v souvislosti s MU. Tato problematika je dnes u HZS ČR řešena v řadě vnitřních nařízení a výcvikových řádů a je podle mého názoru zcela v souladu s posláním HZS ČR, které definuje zákon o HZS. Úkoly pro jednotky jsou podrobně řešeny v BŘ JPO – ML č. 9 Ob/2011 a pro zásah v rámci IZS je to STČ IZS č.12/2012. Výsledky výzkumu prokazují, že členové týmu, se kterými jsem provedl rozhovor, postupují v duchu těchto dokumentů, plní svoje úkoly. Z organizačních a časových důvodů, téměř u každého zásahu jednotky hasičů, je nejčastěji využívanou metodou posttraumatické péče osobám zasaženým MU první psychická pomoc. Jedná se o krátkodobou pomoc s cílem stabilizovat zasaženého člověka, zajistit jeho potřeby, navodit pocit bezpečí, podat nezbytné informace a později předat do další péče. Členové týmu, ale i další vyškolení hasiči, a mohl bych říci, že hasiči všeobecně, poskytují tuto pomoc v podstatě u každého zásahu, kdy jsou v kontaktu se zasaženými. Samozřejmě zde velmi záleží na druhu a rozsahu dané MU. Výzkum ukázal a z nařízení vyplývá, že členové HZS JČK jsou také povoláváni k závažným MU i mimo svoji službu. Tato skutečnost je v týmu velmi dobře přijímána. Jedná se o události s tragickými následky, nebo s vysokými hmotnými škodami a velkým počtem zasažených lidí. Naposledy kolegové z týmu a psycholožka HZS JČK poskytovali pomoc v obci Putim u Písku. V podobných případech může být rozsah poskytované pomoci větší. Využívá se už celý komplex psychosociální péče prováděný často s ostatními složkami IZS a jinými spolupracujícími subjekty v rámci humanitární pomoci a nouzového přežití.

Myslím si, že tato „nová“ kvalita zásahů jednotek HZS ČR je veřejností dobře přijímána a je velmi přínosná.

V poslední části diskuze přináším důležité návrhy na zlepšení práce TPP HZS JČK. Tento úkol je plně v souladu s cíli mé bakalářské práce a opět budu vycházet z provedeného kvalitativního výzkumu. Na tuto oblast byla zaměřena jeho třetí část a je zde podrobně analyzována. Tento bod vnímám jako nezbytný myšlenkový přínos („kvalitu“) a z něho vyplývající odhalení nových skutečností a pohledů.

Návrhy na zlepšení činnosti týmu:

- Zaměřit se na důraznější a obsažnější prezentaci TPP HZS JčK v rámci HZS kraje, stále přibližovat tým a především jeho možnosti.
- Vytvořit nový a poutavější propagační materiál ve všech dostupných formách, např. brožury, plakáty, prezentace ...
- Více zapojit členy týmu do odborné přípravy hasičů v jednotkách i denních příslušníků a do odborné přípravy velitelů.
- Každý z týmu by se mohl zamyslet nad konkrétní práci s jednotlivci – s kolegy a případně se i zde pokusit o zlepšení. Postupy je žádoucí konzultovat s psycholožkou HZS JčK.
- Většina z TPP cítí potřebu se více zapojovat do pomoci zasaženým při MU, jak v rámci pravidelné směny, tak s využitím možnosti povolání z doby volna. Zde zdůrazňuji včasnost těchto zásahů a potřebu spolupráce několika členů.
- V rámci plánování a provádění odborné přípravy se zaměřit na informovanost především velitelů všech stupňů, velitelů, kteří jsou u MU ve funkci velitele zásahu a také operačních důstojníků. Tento bod úzce souvisí s předešlým, který je cílen na tyto vedoucí pracovníky. Byla by přínosná užší vzájemná spolupráce ve prospěch kvality zásahu.
- Členové týmu navrhuji, aby mnohem více hasičů prošlo kurzem PPP, který vnímají jako atraktivní a přínosný, nejen pro službu. Jeden ze členů týmu se významně podílí na vedení tohoto kurzu společně s psycholožkou. Myslím si, že by se v nějaké dohodnuté podobě mohlo více členů zapojit do jeho průběhu, předat své zkušenosti.

- Jako důležité pro postavení TPP v rámci sboru se jeví zvážení možnosti postupného navýšení jeho členů, např. 3 na každý ÚO a 1 na „pobočnou“ požární stanici. Ze stejného důvodu zmiňuji i možnost v budoucnu posunout TPP na stejnou úroveň s ostatními „technickými“ službami, a to i z hlediska platového zařazení (samozřejmě jen hasiči s nižší platovou třídou).
- Tým vyjádřil spokojenost s naší odbornou přípravou, ale i zde navrhujeme některé změny. Z důvodu naší specifické práce by bylo vhodné strávit spolu více času, více se poznat, a tedy odbornou přípravu provádět jen v dvoudenních blocích. V případě možnosti i častěji za rok.

5 ZÁVĚR

Předložená bakalářská práce je zaměřena na popsání a přiblížení TPP HZS JČK. Tento tým je „produktem“ psychologické služby a ta zase současné doby poháněné vývojem poznání ve všech oblastech života. Hasiči přece byli vždy vystaveni traumatizujícím událostem a s nimi spojenou zátěží a problémy. Dnes ale žijeme ve velmi rozvinuté společnosti, která se lépe stará i o svoje hasiče. Postupně je dotvářen moderní HZS, který je naší společnosti velmi prospěšný. Neustále se zvyšuje nabídka jeho činností ve všech možných směrech a současně s tím rostou požadavky na jeho vnitřní strukturu. Požadavky stále rostou i na hasiče, na jejich zdraví, fyzickou kondici, odbornost i na jejich psychiku.

Náš tým je tu zejména proto, aby hasičům pomáhal zvládat nejen každodenní nástrahy jejich služby, ale i osobní problémy v této specifické oblasti. Dnes plníme i další povinnosti a to směrem k občanům, kteří jsou účastníky mimořádné události. Při zásazích jednotek, ale i samostatně se snažíme nabídnout „o něco víc“, než hasiči nabízeli před několika lety. Nejen naše vycvičené týmy, ale všichni hasiči. Se vznikem psychologické služby se postupně rozvíjí celý systém odborné přípravy na všech úrovních. Tento proces „modernizace“ sboru nám všem přináší mnoho nových a užitečných znalostí a dovedností.

Bakalářskou práci, mou první kvalifikační práci, jsem se snažil vypracovat v logických návaznostech od jejího zadání, až do psaní tohoto závěru. Vybral jsem si pro mě přitažlivé téma a vypracoval zadání práce. Zde jsem si stanovil dva hlavní cíle, dvě výzkumné otázky a v souvislosti s nimi i metodiku. Práci, její dané kapitoly, jsem vypracoval v duchu těchto cílů. Nastudoval a předložil jsem teoretický základ a s využitím zásad navržené metodiky jsem provedl kvalitativní výzkum. Jeho výsledkem jsou obsažné a maximálně přesné odpovědi na formulované výzkumné otázky. Jednotlivé kroky jsem vždy konzultoval se svojí vedoucí práce mjr. PhDr. Marií Mezníkovou a dále podle potřeby i dalšími odborníky z dotčených oblastí.

Důraz při psaní práce jsem věnoval kvalitativnímu výzkumu. Tato činnost mě velice pohltila, protože rozhovory jsem vlastně prováděl se svými kolegy, členy

našeho týmu. Při vedení těchto rozhovorů jsem se snažil o maximální nestrannost, ale ne vždy se mi to dařilo. Výsledky jsou tedy do určité míry ovlivněny výzkumníkem. To odborná literatura připouští a jako kompenzaci uvádí hlubší průběh pozorování nebo rozhovoru. Podstatou je porozumět člověku, pochopit jeho postoje a tím si vytvořit prostor pro myšlenkový přínos, pro novou kvalitu. I tento závěr se snažím napsat „trochu jinak“, přinést více vlastních myšlenek a znovu neopakovat ustálené fráze.

Získaná data, výsledky a také návrhy na rozvoj týmu jsou pro mě osobně přínosem a pevně věřím, že budou mít i jiné využití. Že pomůžou našemu týmu „udržet krok“ s novými výzvami, které stále přicházejí. Jsem členem TPP jen tři roky, a tak se mám stále co učit. Pracuji v něm dobrovolně a velmi mě to naplňuje.

Myslím, že má bakalářská práce bude přínosná pro Psychologickou službu HZS. Mohla by být použita při odborné přípravě členů našich TPP, ale i dalších hasičů.

Můj příběh z nedávné doby

Před dvěma týdny naše jednotka vyjela k nahlášenému výbuchu v domě. Já jsem na místo zásahu přijel s druhou cisternou. První část naší jednotky už zasahovala. Dům nehořel, ale po silné explozi byl na první pohled na odpis, jednalo se o bytovku. Opodál stála celá rodina z horního zdemolovaného bytu. Naštěstí se nikomu nic nestalo, ale v očích všech byla vidět obrovská beznaděj. Provedli jsme průzkum a bytovku zabezpečili proti vstupu, jelikož hrozilo zřícení stropů. Přijela policie i majitelka domu, byl povolán statik. Protože jsme na místě měli hasičů dost, měl jsem možnost po celou dobu zásahu se těmito lidem věnovat, být s nimi. Normálně v této chvíli jednotka hasičů odjíždí, už není koho a co zachraňovat. Jako člen týmu a po dohodě s velitelem zásahu jsem kontaktoval naši psycholožku. S další pomocí těmito lidem mi velmi pomohla i po telefonu. Dále sama obvolala místní neziskovky a pro rodinu zajistila pomoc u těchto organizací (přijeli odpoledne v podstatě se statikem, který nařídil zbourání stavby, jak mi později pověděla Máša). Nevím přesně, jak rozsáhlou jim nabídli pomoc, ale v době, kdy jsem já od zásahu odjížděl, už jsem viděl v jejich očích trochu naděje.

Třeba se to může zdát jako maličkost, třeba jim někdo pomůže víc, ale třeba ne. Naše jednotka na místě zásahu udělala podstatně víc než jen omotání dveří výstražnou páskou. Myslím si, že touto a podobnými pomocemi náš tým ukazuje svůj přínos. Jsem rád, že mě vzali mezi sebe.

6 SEZNAM INFORMAČNÍCH ZDROJŮ

1. BAŠTECKÁ, Bohumila a kol. *Terénní krizová práce: Psychosociální intervenční týmy*. Praha: Grada Publishing, 2005. ISBN 80–247–0708–X.
2. BLÁHA, Klement. *Ochrana obyvatelstva II*. České Budějovice, 2007. Doplnkové texty pro posluchače kombinované formy studia studijního programu Ochrana obyvatelstva. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Fakulta zdravotně sociální.
3. BUREŠ, Lubomír a Martin Sviták. *Integrovaný záchranný systém I*. České Budějovice, 2007. Doplnkové texty pro posluchače kombinované formy studia studijního programu Ochrana obyvatelstva. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Fakulta zdravotně sociální.
4. CIKHARTOVÁ, Zuzana. *Psychosociální pomoc při mimořádných událostech*. Odborný časopis požární ochrany, integrovaného záchranného systému a ochrany obyvatelstva – 112. 2006, č. 11, s. 11.
5. Česká republika. Zákon 133/1985 Sb., o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů. *Sbírka zákonů*. Praha: Česká republika, 1985.
6. Česká republika. Zákon 238/2000 Sb., o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. *Sbírka zákonů*. Praha: Česká republika, 2000.
7. Česká republika. Zákon 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. *Sbírka zákonů*. Praha: Česká republika, 2000.

8. Česká republika. Zákon 240/2000, o krizovém řízení a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. *Sbírka zákonů*. Praha: Česká republika. 2000.
9. Česká republika. Zákon 361/2003, o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů. *Sbírka zákonů*. Praha: Česká republika. 2003.
10. Hasičský záchranný sbor Jihomoravského kraje. *Nová koncepce ochrany obyvatelstva*. [online] [cit. 2013-04-15]. Dostupné z: <http://www.firebrno.cz/nova-koncepce-ochrany-obyvatelstva>.
11. HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.
12. Kavan, Š., Dostál, J. a kol. *Dobrovolnictví a nestátní neziskové organizace při mimořádných událostech v podmínkách Jihočeského kraje*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2012. 69 s. ISBN 978-80-87472-41-5.
13. MALÍK, Lukáš. *Hasič a poskytování první psychologické pomoci obětem mimořádných událostí*. České Budějovice 2009. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, Katedra psychologie a sociologie.
14. MEZNÍKOVÁ, Marie. *Místo psychologa HZS ČR v systému pomoci při mimořádných událostech*. [online] 2013. [cit. 2013-07-10]. Dostupné z: <http://www.lipam.cz/index.php?stranka=clanky/misto-psychologa-hzs-cr-v-systemu-pomoci-pri-mimoradnych-udalostech>.
15. Ministerstvo vnitra – GŘ HZS ČR. *Aktualizace koncepce psychologické služby HZS ČR pro roky 2010 – 2015*. Praha: MV GŘ HZS ČR, 2010.

16. Ministerstvo vnitra – GŘ HZS ČR. *Akutní a posttraumatické stresové reakce po mimořádných událostech při výkonu služby: Informace pro nadřízené, postižené, kolegy, životní partnery*. Praha: Psychologická služba MV – GŘ HZS ČR, 2004. ISBN 80–86640–25–6.
17. Ministerstvo vnitra – GŘ HZS ČR. *Bojový řád jednotek požární ochrany ML09/Ob – taktické postupy zásahu: Poskytování posttraumatické péče hasičům a psychosociální pomoc osobám zasaženým mimořádnou událostí*. Praha: GŘ HZS ČR, 2011.
18. Ministerstvo vnitra – GŘ HZS ČR. *Historie*. [online] 2010. [cit. 2013–03–10]. Dostupné z: <http://www.hzscr.cz/clanek/menu-organizacni-slozky-krajske-reditelstvi-historie.aspx>.
19. Ministerstvo vnitra – GŘ HZS ČR. *Organizační struktura*. [online] 2010. [cit. 2013–03–10]. Dostupné z: <http://www.hzscr.cz/clanek/uvod-hasicsky-zachranny-sbor-cr-organizacni-stuktura.aspx>.
20. Ministerstvo vnitra – GŘ HZS ČR. *Pokyn GŘ HZS ČR č. 30/2008, kterým se zřizuje systém poskytování posttraumatické péče příslušníkům a občanským zaměstnancům HZS ČR, kteří prožili traumatizující událost v souvislosti s plněním služebních nebo pracovních úkolů a stanoví se postup při posttraumatické péči o oběti mimořádné události*. Praha: GŘ HZS ČR, 2008.
21. Ministerstvo vnitra – GŘ HZS ČR. *Psychologická služba*. [online] 2010. [cit. 2013–07–10]. Dostupné z: <http://www.hzscr.cz/clanek/psychologicka-sluzba-hzs-jck.aspx?q=Y2hudW09NQ%3d%3d>.
22. Ministerstvo vnitra – GŘ HZS ČR. *Základní poslání a služební slib*. [online] 2010. [cit. 2013–03–10]. Dostupné z: <http://www.hzscr.cz/clanek/uvod-hasicsky-zachranny-sbor-cr-zakladni-poslani.aspx>.

23. Ministerstvo vnitra ČR. *Mimořádná událost*. [online] 2010. [cit. 2013-05-06]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/mimoradna-udalost-851851.aspx>.
24. MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-1362-4.
25. MITCHEL, Jeffrey, T. *Advanced Group Crisis Intervention: Strategies and Tactics for Complex Situations*. 3rd Edition. University of Maryland, 2006. ISBN 0-9765815-6-6.
26. SOTOLÁŘOVÁ, Marie. *Psychologická služba HZS ČR*. Odborný časopis požární ochrany – 150 Hoří. 2003, červenec, s. 12.
27. SZASZO, Zoltán. *Stručná historie požární ochrany v českých zemích*. Praha: Ministerstvo vnitra – generální ředitelství Hasičského záchranného sboru České republiky, 2010. ISBN – 978-80-86640-60-0.
28. ŠAFR, Gustav. *Integrovaný záchranný systém II*. České Budějovice, 2007. Doplňkové texty pro posluchače kombinované formy studia studijního programu Ochrana obyvatelstva. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Fakulta zdravotně sociální.
29. ŠIMEČEK, Eduard. *Statistická ročenka Hasičského záchranného sboru Jihočeského kraje 2012*. České Budějovice: Hasičský záchranný sbor Jihočeského kraje, 2012. 67 s.
30. VYKOUKAL, Jaroslav. *Hasičský záchranný sbor České republiky*. Praha: MV GŘ HZS ČR, 2007. ISSN 1212-7050.
31. VYMĚTAL, Štěpán. *Krizová komunikace a komunikace rizika*. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-2510-9.

7 PŘÍLOHY

Seznam příloh

Příloha I.	Informační leták – TPP HZS JČK
Příloha II.	Charakteristiky stěžejních okruhů a znění otázek pro polostrukturované individuální rozhovory se členy TPP HZS JČK
Příloha III.	Přepis rozhovoru se členem TPP HZS JčK – člen týmu „A“
Příloha IV.	Přepis rozhovoru se členem TPP HZS JčK – člen týmu „B“
Příloha V.	Přepis rozhovoru se členem TPP HZS JčK – člen týmu „C“
Příloha VI.	Přepis rozhovoru se členem TPP HZS JčK – člen týmu „D“
Příloha VII.	Přepis rozhovoru se členem TPP HZS JčK – člen týmu „E“
Příloha VIII.	Přepis rozhovoru se členem TPP HZS JčK – člen týmu „F“
Příloha IX.	Přepis rozhovoru se členem TPP HZS JčK – člen týmu „G“
Příloha X.	Přepis rozhovoru se členem TPP HZS JčK – člen týmu „H“
Příloha XI.	Přepis rozhovoru se členem TPP HZS JčK – člen týmu „I“

TÝM POSTTRAUMATICKÉ PÉČE

HZS JIHOČESKÉHO KRAJE

Nabízí hasičům potřebnou podporu, pomoc i následnou péči, ať už se jedná o situace osobní nebo pracovní, zejména po náročném zásahu.

Členové týmu jsou vyškolení hasiči. Každého, kdo projeví zájem, vyslechnou, pomohou mu hledat východiska z jeho situace, případně odkáží na další pomoc.

Hasiči si mohou vybrat, koho budou osobně či telefonicky kontaktovat.

koordinátor týmu		
PhDr. Mezníková Marie	Č. Budějovice	724 086 440
členové týmu + telefonní číslo na stanici		
Bc. Hubková Iva	České Budějovice	950 230 111
Hynek Josef, DiS	Písek	950 245 111
Bc. Kubeš Tomáš	Český Krumlov	950 235 111
Mgr. Malík Lukáš	Č. Budějovice	950 230 111
Novák Jaroslav	Soběslav	950 222 111
Procházka Luboslav	Tábor	950 221 111
Schaffelhofer Stanislav	České Budějovice	950 230 111
Bc. Sojka Hynek	Prachatice	950 211 111
Synek Antonín	Blatná	950 216 111
Bc. Váchová Jana	České Budějovice	950 230 316
Mgr. Vojta Jiří	Prachatice	950 211 142
Zíka Václav	Strakonice	950 215 111

Tým pracuje nezávisle, bezplatně, zachovává anonymitu hasičů a dodržuje pravidla vzájemné důvěry.

Po těžkém zásahu nemůžu spát a vzpomínky se mi vracejí ...

Mít stres je normální, ale když dlouho trvá, tak s ním něco dělej!

Příloha II.

Charakteristiky stěžejních okruhů a znění otázek pro polostrukturované individuální rozhovory se členy TPP HZS JčK

1. Okruh – základní přiblížení jednotlivých osobností (výzkumného souboru) ve vztahu k jejich funkčnímu zařazení a členství v TPP

- Jak dlouho pracuješ u HZS a jakou funkci zde vykonáváš?
- Jak dlouho jsi členem/kou TPP a jaký byl tvůj důvod pracovat v TPP?
- Co ti tato práce osobně přináší?
- Jakou vnímáš podporu a postoj svých nadřízených jako člen/ka týmu?

2. Okruh – oblast kolegiální psychické pomoci

- Jaký je postoj tvých kolegů k tobě, jako členovi/ce týmu a k TPP vůbec?
- Poskytl/a jsi kolegiální psychickou pomoc? Pokud ano, po jakých traumatizujících událostech a jak často?
- Obracejí se na tebe hasiči – kolegové i s jinými problémy, s jakými a v jakých případech?
- Bylo by dobré ve vztahu tým a hasič v přímém výkonu služby něco změnit? Máš k tomu nějaký nápad?

3. Okruh – oblast posttraumatické péče o osoby zasažené mimořádnou událostí

- Poskytl/a jsi posttraumatickou péči (první psychickou pomoc) při mimořádné události? Pokud ano, jak často a o jaké zásahy se jednalo?
- Absolvoval/a jsi kurz první psychické pomoci. Jestliže ano, využíváš dovednosti zde získané?

- Co si myslíš o tom, že členové týmu mohou být v současnosti povoláni k mimořádné události? Už jsi byl takto povolán/a?
- Myslíš si, že využití členů TPP při pomoci osobám dotčeným mimořádnou událostí je dostatečné, dávají ti nadřízení (velitel zásahu) dostatečný prostor?

4. Okruh – doplňující otázky

- Jaký je tvůj názor na obsazení týmu, rozvržení členů a případně i na způsob jeho vedení (koordinaci)?
- Jak hodnotíš zabezpečení TPP z hlediska odborné přípravy, seminářů atd. a z hlediska materiálního a organizačního zajištění?
- Co by sis ještě přál/a změnit a doplnit?
- S čím si jako člen/ka týmu spokojen/a?

Příloha III.

Přepis rozhovoru se členem TPP HZS JČK – člen týmu „A“

Odpovědi na 1. okruh otázek – základní přiblížení jednotlivých osobností (výzkumného souboru) ve vztahu k jejich funkčnímu zařazení a členství v TPP:

„U hasičů jsem 29 let, vykonávám funkci velitele družstva od roku 1997. Jsem členem TPP 3 roky a důvod byl spíše soukroumej, abych si rozšířil obzor v psychologii, ať už to je zacházení s dětma nebo v rodině atd. Tahle práce mi přináší uspokojení, hlavně když vidím, že to k něčemu je, k něčemu vede. Kdyby ta práce nepřinášela užitek, tak bych to nedělal. Všichni nadřízení ví, že jsem členem TPP a nemám problém s nějakým uvolňováním na školení, nebo když jsou školení dobrovolných hasičů na povodně atp.“

Odpovědi na 2. okruh otázek – oblast kolegiální psychické pomoci:

„Postoj mých kolegů ke mně je jako ke každému jinému, neberou mě jako nic mimořádného. Není tam žádná změna. Když provádím školení, tak si myslím, že to má úroveň. Berou mě, jako že o tom něco vím a poslouchají. Neposkytl jsem žádnou kolegiální psychickou pomoc, maximálně, když je nověj příslušník a jsme po zásahu, např. dopravní nehodě, promluvili jsme si, jestli mu to nedělá problémy, jak to cítí. S jinými problémy se na mě kolegové sami neobracejí, ale já to sám vyhledávám. Například, když se jeden tady rozváděl, tak jsme si spolu sedli a napsali třeba dopis. Myslím si, že vztahu tým a hasič není třeba nic měnit. To, co probíráme na školeních, pak automaticky probíhá i ve směnách a u zásahů.“

Odpovědi na 3. okruh otázek – oblast posttraumatické péče o osoby zasažené MU:

„Tak osobní zkušenost co mám, je buď s dětma po dopravní nehodě, nebo povodně. Poskytl jsem pomoc člověku, kterému se otrávil dva jeho kolegové v jímce, pak jsme si sedli a promluvili o tom. Každý člověk to nějak vycítí, když je třeba tomu druhému poskytnou tu první psychickou pomoc. Absolvoval jsem kurz první psychické pomoci

a využívám znalosti zde získané. Využívám je v rámci možností při zásahu. Když jsem tam jako velitel, nemám čas ji poskytnout, ale když je nás tam dost, tak ano. Souhlasím s povoláním členů TPP k MU i mimo službu, k tomu jsme přece vyškolení. Sám jsem byl povolán k povodním v Putimi, byly jsme tam dva členové týmu, já a Iva a druhý den tam potom přijela naše psycholožka. Myslím si, že využití členů týmu v této oblasti je dostatečné, nadřízení mi dávají prostor. Myslím si, že využití týmu je z 80% u zásahu a z 20% do jednotky. “

Odpovědi na 4. okruh otázek – doplňující otázky:

„Já si myslím, že obsazení týmu je dostačující, každý územní odbor má svého člena, taky stačí, vedení a koordinace si myslím taky funguje s hlavní psycholožkou třeba po telefonu. Na naše akce mě nadřízení pouštějí, nemám s tím žádný problém. Co se týče materiálního zajištění taky dobrý, odborná příprava 2x do roka je dostačující. Na podzimní se těším, vezmu si s sebou kolo. Nechtěl bych nic měnit, doplnit, funguje to dobře a jako člen týmu jsem se vším spokojen. Jsem tam proto, že to funguje a přesvědčil jsem se o tom na vlastní kůži. Můžeš nechat kontakty na charitu a pomáhat tak i po odjezdu od zásahu.“

Příloha IV.

Přepis rozhovoru se členem TPP HZS JČK – člen týmu „B“

Odpovědi na 1. okruh otázek – základní přiblížení jednotlivých osobností (výzkumného souboru) ve vztahu k jejich funkčnímu zařazení a členství v TPP:

„U hasičského sboru pracuju 15 let a jsem hasič, hasič strojník. Členem týmu jsem od jeho začátku, od roku 2005. Důvod pro to byl jednoduchý, bylo mi to nabídnuto od psycholožky. Také jsem tenkrát studoval a práce v týmu byla velmi blízko tomu, co bylo na škole. Přináší mi to uspokojení, další vzdělávání a nový obzory. Co se týče postoje nadřízených ke mně, tak si myslím, že je to v pohodě, nevšimnul jsem si v podstatě ničeho negativního vůči mně jako člověku z týmu.“

Odpovědi na 2. okruh otázek – oblast kolegiální psychické pomoci:

„Postoj kolegů ke mně jako k členovi týmu si myslím, že je v pohodě, jenom jeden si tak občas rejpe. K týmu jako celku si myslím, že nějaká averze je, spíš se třeba zamýšlí nad potřebností toho týmu a psychologický služby vůbec. Samozřejmě ne všichni. Kolegiální psychickou pomoc jsem poskytl, ale ne po zásahu, jak je myšleno v další tvé otázce, ale spíš s osobními problémy. Hasiči se na mě obrací sami třeba s rodinnými problémy, ale ty nakonec souvisí i s prací. Nejde to dost dobře oddělit. Ve vztahu tým a hasič si myslím, že by pomohla větší osvěta, častěji to připomínat, omílat a omílat dokola. Doporučuji častější návštěvy ve směně, hlavně koordinátora. Záleží na přístupu a vztahu velitele k týmu, tam by to mělo začínat.“

Odpovědi na 3. okruh otázek – oblast posttraumatické péče o osoby zasažené MU:

„Tady si myslím, že je třeba oddělit první psychickou pomoc od posttraumatické péče. První psychická je ta první u zásahu a posttraumatická je řešení následných traumat, dva tři dny poté nejdřív. Posttraumatická péče – defusing, debriefing. První psychickou pomoc poskytujeme u zásahu všichni, je to ten přístup k zasaženým, to že za nima přijdeš, zeptáš se, co potřebujou, jsi s nima, něco se snažíš pro ně udělat. Jak často

nevím, pokaždé když je to potřeba. Pracuju s člověkem, i po obyčejném otevření bytu, zvednutí paní při spolupráci se záchrankou ... V podstatě se jedná o všechny možné zásahy. Kurz PPP jsem absolvoval 2x v Olomouci u Davida Dohnala, tamního hasičského psychologa. Myslím si, že povolávání členů týmu k MU je dobrý, já už jsem byl povolávaný i dřív. Jednou jsme na to školení, na tenhle typ činnosti, tak proč to nevyužívat, s tím souhlasím. Nadřízení mi dávají u zásahu dostatečný prostor, když už jsem tam u toho. Záleží taky na těch velitelích, jak moc o nás ví. Jestli velitele vůbec napadne, že by u konkrétního zásahu byl třeba psycholog. Stejně jako když mi dochází voda, tak si zavolám pro cisternu, tak jindy zase zavolám psychologa, když je třeba. Nejen technický, ale i psychický věci je třeba ošetřit.“

Odpovědi na 4. okruh otázek – doplňující otázky:

„Obsazení týmu nemám chuť řešit, každej jsme tam jinej a ta pestrost je přece potřeba. V týmu nám chybí víc holek, ty přináší jiný pohled na věc. Já osobně bych navrhoval mnohem víc členů, třeba např. tým v Ústeckém kraji. Závisí to na nadřízených, ale hlavně taky na počtech zásahů hasičů, druhu zásahů. U nás, ty Jižní Čechy jsou takový klidný. Když tady u nás nejsou moc zásahy, tak přes vedení neprojde větší tým, ale budme rádi za to, co máme. Ještě mě napadlo, že by se mohl navýšit počet vyškolených hasičů v PPP, třeba aby byl na každé směně, to bych si moc přál. S vedením týmu jsem spokojenej, vždyť i ona si moc vybírat nemůže, pracuje s tím, co má ... Já osobně jsem spokojenej, např. když je setkání, máme tam zajímavý hosty. Zajímavý by bylo i finanční ohodnocení, zvýšilo by to vážnost té práce. Co se týče materiálního zabezpečení, na PPP toho moc nepotřebujeme a auto ti vždycky dají, možná by se hodil i telefon. Určitě by se neměl člen týmu odlišovat od ostatních hasičů, myslím tím označení nebo oblečení. Strašně moc záleží na postoji nadřízených a vedoucích, oni musí cítit tu potřebu, musí chtít, ale je to těžký, jak to zařídit. Jsem spokojenej, že jsem v týmu, že jsem tam, rozšířil jsem si obzory a potkal nový lidi. Těším se na další společný setkání.“

Příloha V.

Přepis rozhovoru se členem TPP HZS JČK – člen týmu „C“

Odpovědi na 1. okruh otázek – základní přiblížení jednotlivých osobností (výzkumného souboru) ve vztahu k jejich funkčnímu zařazení a členství v TPP:

„U hasičského záchranného sboru pracuji 9 let, jako asistentka psychologa. Členkou TPP jsem 8 let, od roku 2005. Začala jsem tam pracovat z titulu své funkce, neměla jsem na vybranou, byla to povinnost. Ta práce mě baví, nevádí mi pracovat v týmu. Na otázku „ jakou vnímáš podporu nadřízených“ nevím, co mám odpovědět, vždyť je to moje práce a mou nadřízenou je vlastně psychologka, koordinátorka týmu, takže podporu mám maximální ...“

Odpovědi na 2. okruh otázek – oblast kolegiální psychické pomoci:

„Postoj kolegů ke mně, jako člence týmu, no nevím, mě nikdo nevyhledává. Moje nejbližší kolegyně je sama psychologka a nikdo další. Žádný, ani z dalších kolegů se na mě neobrátí, je jasný, že když sem někdo přijde, jde rovnou za psychologkou. I na další otázku v tomto okruhu se mi těžko odpovídá, protože nesloužím v přímém výkonu služby. Nezapojuji se v těchto případech jako ostatní členové týmu, nemám praktické zkušenosti. Ne nevím.“

Odpovědi na 3. okruh otázek – oblast posttraumatické péče o osoby zasažené MU:

„Ano poskytl, byla jsem u jedné autonehody v roce 2010 a pak u pracovního smrtelného úrazu v roce 2012, tak vidíš, že já ani k těm zásahům moc nejezdím. U té autonehody jsem byla s psychologkou, tak nějak náhodou, ten den jsme byly spolu na stanici ve Strakonících s výjezdovými hasiči. U toho smrtelného úrazu si nás vyžádal velitel zásahu. Ano mám kurz první psychické pomoci a v případě potřeby ho využívám. To, že členové týmů mohou být povoláváni k mimořádné události, je dobře, jsme přece k tomu vycvičení. Já jsem byla povolána k povodním, a to v roce 2009 na Volyňsko a teď nedávno do Putimi. Také jsme při posledních povodních dělaly monitoring

pro Adru na Krumlovsku. K využití členů se zase dost dobře neumím vyjádřit, protože moje postavení je úplně jiné. Je to tak nějak podobně, jako u předchozího okruhu otázek a odpovědí. Nemůžu se k tomu vyjádřit, nechci ti říkat věci z doslechu.“

Odpovědi na 4. okruh otázek – doplňující otázky:

„Vedení týmu je určitě dobrý, že jo. Myslím si, že to dělá dobře. Všichni členové týmu jsou v pohodě, vidím je ráda, setkání jsou příjemná. Možná by tým mohl být početnější, ale to my sami těžko ovlivníme. Na všech odborných přípravách týmu se v rámci možností rozdává dostupný materiál. V některých oblastech zabezpečení týmu spolupracuji s psychologkou a děláme, co můžeme. Pomáhám psychologce s administrativním, materiálním zajištěním atp. Nejsem ten typ, který by něco měnil nebo vymýšlel, raději se nechávám vést. V našem týmu máme dobrou partu. Ty znalosti, které zde získáme, můžeme tak nějak uplatňovat i v soukromí.“

Příloha VI.

Přepis rozhovoru se členem TPP HZS JČK – člen týmu „D“

Odpovědi na 1. okruh otázek – základní přiblížení jednotlivých osobností (výzkumného souboru) ve vztahu k jejich funkčnímu zařazení a členství v TPP:

„U HZS pracuji 13 let, jsem vedoucí pracoviště Prevence ochrany obyvatel a krizového řízení na našem územku, ale 10 let jsem pracoval ve směně, jako hasič a velitel družstva. V našem týmu jsem členem 6 let a mým důvodem být v týmu bylo hlavně sebevzdělávání a profesní růst. Prostě jsem měl k tomu tak nějak blízko. Tahle práce mi, mimo jiné, přinesla nové přátele, znalosti a dovednosti. Co se týče postoje nadřizených v tomto směru, vždy byl spíše neutrální, až i negativní, ale podporu vnímám, mám prostor.“

Odpovědi na 2. okruh otázek – oblast kolegiální psychické pomoci:

„Postoj hasičů, kolegů ke mně je dobrý, hlavně díky předešlé službě ve směně. Dnes jsem již na jiné pozici, ale ve svých odpovědích to nebudu nijak oddělovat. Jsem přece pořád členem stejného týmu, jako tehdy. Myslím si, že většina smysl této práce chápe, ale všeobecně mají nedůvěru k nastavenému systému, ve smyslu možného zneužití informací. Co se týče mého zapojení do kolegiální psychické pomoci po nějakém zásahu, probíhalo vždy jako kamarádský pokec, o který si přímo nikdo neřekl. Ty určitě víš, co myslím, hasičská jednotka takhle běžně funguje a jedná se o takovou její kolektivní sebe očistu. Ano, během rodinných problémů se na mě už kolegové obrátili, ale myslím si, že ne, jako na člena týmu, ale jako na kolegu, kamaráda ... Žádný nápad v této oblasti tým a hasič teď zatím nemám, ale možná že mě do konce našeho rozhovoru něco napadne.“

Odpovědi na 3. okruh otázek – oblast posttraumatické péče o osoby zasažené MU:

„Zasaženým mimořádnou událostí jsem poskytl první psychickou pomoc. Jak často nevím, i zde si myslím, že se to děje automaticky, a to téměř u každého příslušníka

u zásahu. No jasně, musí na to být čas. Ale hlavně chci říct, že to všichni děláme, aniž o tom přemýšlíme. Otázkou je, jak dobře. Kurz první psychické pomoci jsem ještě bohužel neabsolvoval, ale částečně mi kurzem byla moje činnost během zásahů a životní zkušenosti. Jestli mi to pracovní povinnosti dovolí, určitě si tento kurz chci doplnit. Nová pravidla k možnosti povolání člena týmu k mimořádné události jsou podle mě dobře nastavená, a to jak směrem k obětem, tak i k profesnímu rozvoji nás, členů týmu. Já už jsem pomáhal při povodních v roce 2009, ale to bylo ještě před platností těchto nových pravidel. Využití týmu, jako takového, u mimořádných událostí dostatečné není, ale to záleží především na požadavcích od velitele zásahu a operačního střediska. Jak už jsem řekl dříve, děláme to sami, když už u toho zásahu, kde je pomoci potřeba, jsme a máme na to čas.“

Odpovědi na 4. okruh otázek – doplňující otázky:

„Co se týče obsazení našeho týmu – dalších 30 členů je málo, vždyť si vezmi velikost HZS JčK a porovnej to s personálním obsazením dalších služeb, skupin ... Navrhoval bych i začlenit více denních příslušníků, ale vím, že to není tak jednoduché, protože řada funkcionářů by se mnou nesouhlasila. Vedení týmu je dobré. Také bych raději viděl u HZS více psychologů, než příslušníků na jiných, třeba i zdvojitých postech, ale nechci se vyjadřovat konkrétně. Materiální a další zabezpečení naší práce je vyhovující, teda v porovnání s ostatními a vzhledem k současným možnostem sboru. Naše odborná příprava je na dobré úrovni, vždycky se na ni těším. Bylo by dobré, kdyby byl kurz PPP pro všechny příslušníky HZS JčK povinný. Ještě, co se týče propagace týmu a jeho aktivit, bylo by určitě zajímavé zorganizovat nějaký druh cvičení s cíleným zapojením psycholožky a týmu. Aby se všem připomnělo k čemu jsme, a co vlastně umíme. Často se na nás zapomíná. Se svým členstvím v týmu jsem spokojen a vyjádřil bych to tak na 90%.“

Příloha VII.

Přepis rozhovoru se členem TPP HZS JČK – člen týmu „E“

Odpovědi na 1. okruh otázek – základní přiblížení jednotlivých osobností (výzkumného souboru) ve vztahu k jejich funkčnímu zařazení a členství v TPP:

„U hasičů jsem 22 let, v současnosti dělám velitele čtyř. V týmu posttraumatické péče jsem asi 8 let a začal jsem tam pracovat kvůli novým zkušenostem a kvůli osobnosti psychologů. Práce v týmu mi přináší obohacení. Podpora a postoj mých nadřízených ke mně, jako k členovi týmu, je neutrální.“

Odpovědi na 2. okruh otázek – oblast kolegiální psychické pomoci:

„Postoj mých kolegů ze směny k týmu je neutrální, nikdo ho asi nevyužil a postoj ke mně osobně je stále stejný. Trávíme spolu 24 hodin, probereme všechno, jak pracovní, tak soukromě. Myslím si, že jsem pořád stejný kamarád a velitel. Po traumatizujícím zásahu probereme ve směně ten zásah z různých úhlů. Děláme to automaticky, tedy nenásilně, formou takového pokecu. Když po zásahu vidím na někom, že je jinej než ostatní, tak ho sleduji a po čase se ho na to zeptám. Nedělám žádné kolektivní sezení, debriefing. Kromě pracovních událostí řešíme hlavně rodinné stavy, každý má občas nějaké problémy. Ve vztahu tým a hasič se mi osvědčil model, který tady praktikujeme, že si všichni popovídáme a všechno vypovídáme. U nás hasiči tým nějak extra neřeší, ví, že tady je.“

Odpovědi na 3. okruh otázek – oblast posttraumatické péče o osoby zasažené MU:

„První psychickou pomoc a posttraumatickou péči jsem u zásahu v podstatě neposkytoval, protože na to nemám čas. Z titulu mé funkce a toho krátkého času, co u zásahu máme, se spíš snažím zasažené osoby předat Zdravotní záchranné službě. Když je čas a je to potřeba, mám vytipované kluky, hasiče, kterým řeknu, aby se zasaženým osobám věnovali. Toto využiji především u tragických dopravních nehod, kdy po dobu čekání na vyšetření události ze strany policie je pro nás ten

správněj okamžik i na tuhle činnost. Jedná se především o příbuzné a kamarády obětí, kteří se v té chvíli vyskytují u dopravní nehody. Kurz první psychické pomoci jsem absolvoval a vědomosti zde získané také používám, ale jen málo. Na otázku, co si myslím o možnosti povolávat členy TPP k MU i mimo jejich službu bych odpověděl, že moje role, kterou já cítím, je pracovat uvnitř svého týmu, své směny. Tedy ne ven, ale hlavně dovnitř. Ještě jsem takto nezasahoval. Co se týče prostoru, jsem sám vždy velitelem zásahu, takže prostor mám takový, jaký mi umožní situace na místě zásahu.“

Odpovědi na 4. okruh otázek – doplňující otázky:

„K mému postoji ke koordinátorce – je bez připomínek. Jejím postoji rozumím a nemám k tomu půl slova. Vzhledem k tomu, že činnost v týmu je dobrovolná, tak k jeho obsazení také nemám co dodat. Bylo by asi rozumné, aby člověk seznámený s touthle problematikou byl v každé směně. To ale naráží na obsazenost funkcí, která je u HZS, a problematiku s tím spojenou, takže se do toho pouštět nebudeme. Určitě se mi líbí úzká spolupráce našeho týmu s týmem Ústeckého kraje, že se seznamujeme. Větší materiální zabezpečení, jako jsou letáky atp., nezajistí lepší fungování týmu. Má cenu s lidma hlavně povídat. Kvalitu bych hledal hlavně v lidech. Přál bych si, aby se psychologická služba věnovala více lidem v našem týmu, a tím týmem myslím kluky ve směnách. Měla by se změřit na komunikaci a jiné psychologické dovednosti uvnitř směn. Dále na psychologii vedení těchto týmů, hasičských jednotek. V týmu jsem spokojený hlavně s naší vedoucí a činnost v něm mě obohacuje, duševně.“

Příloha VIII.

Přepis rozhovoru se členem TPP HZS JČK – člen týmu „F“

Odpovědi na 1. okruh otázek – základní přiblížení jednotlivých osobností (výzkumného souboru) ve vztahu k jejich funkčnímu zařazení a členství v TPP:

„U hasičů jsem 18 let, nyní pracuji jako operační důstojník. Členkou týmu jsem od jeho vzniku, asi roku 2005. Hlásila jsem se dobrovolně, protože jsem se vždy zajímala o psychologii a později jsem vystudovala sociální práce. Tahle práce mě naplňuje, protože mi chybí užší práce s lidma. Co se týče podpory ze strany nadřízených, dnes na operačním středisku ji mám dobrou, ale vždy tomu tak nebylo.“

Odpovědi na 2. okruh otázek – oblast kolegiální psychické pomoci:

„Řada kolegů si myslí, že jim psycholog vidí do hlavy, a tak se podobně chovají i k týmu. Myslím si, že přístup lidí, co mě znají, je úplně jiný, než těch ostatních. Ten, kdo mě nezná, by u mě pomoc nehledal, ale to určitě platí i u ostatních členů týmu. Kolegové za mnou potom chodí i sami a chtějí poradit, třeba s partnerskými problémy, s problémy s dětmi. Důležitá je osobní zkušenost a důvěra. Určitě bych nevolala na nějaké neznámé číslo. Mám velkou důvěru v naši psycholožku, která pomohla účinně mé rodině, a proto ji i sama doporučuji pro další odbornější pomoc. Už jsem několikrát pomáhala kolegyním na 112 při a po telefonátu se sebevrahem. Myslím si, že jejich školení v tomto směru je nedostatečné. Třeba vidím, že jsou na tom mizerně, tak za nimi jdu sama a nenásilně to probereme. Ony cítí zodpovědnost za to, že třeba moc nepomohly a hlavně se potom už nedozví výsledek. Taky je důležité při pomoci po něčem závažnějším, nezůstat na to sama. Ve vztahu tým a hasič bych navrhovala, aby hasiči víc poznali všechny členy našeho týmu, protože je nás málo. Na stanici je maximálně jeden člen a je jasný, že ten nemůže být pořád v práci.“

Odpovědi na 3. okruh otázek – oblast posttraumatické péče o osoby zasažené MU:

„Jako operační důstojník k událostem běžně nevyjíždím, ale jako členka týmu už jsem zasahovala několikrát. Naposledy jsem byla při posledních povodních v Putimi. Myslím si, že je velmi důležitý, aby ani tady nebyl člověk sám. Vždy je dobré poskytovat pomoc alespoň ve dvou, nebo i s psycholožkou, protože když už tě povolají, tak se jedná o rozsáhlejší neštěstí. A ještě si myslím, že bychom tam měli být co nejdřív (ne po dvou hodinách), protože tak můžeme pomoci i zasahujícím jednotkám. Vem si třeba dopravní nehodu autobusu, kdy dojde ke smrtelnému zranění řidiče, ale je tam dalších 40 cestujících, kteří po prožitém traumatu také potřebují pomoc. Ta včasnost a účinnost naší pomoci u některých typů zásahu je to, co zasahující hasiči ocení. Samozřejmě musí nás OPIS včas povolat, ale to záleží hlavně na veliteli zásahu. I já jsem absolvovala kurz první psychické pomoci, tyto základní znalosti využívám a myslím si, že jsou pro nás přínosnější, než složitá psychologická školení. Vždy je třeba si připravit hlavně to, čím začnu a uvědomit si možné požadavky zasažených v souvislosti s konkrétní MU. Členové týmu by měli být povolávání častěji, jejich pomoc ještě není úplně doceněná.“

Odpovědi na 4. okruh otázek – doplňující otázky:

„Náš tým by měl mít určitě víc členů. Myslím si, že by psycholog měl toto prosazovat trochu důrazněji u krajského vedení sboru. Materiální zabezpečení je v mém případě minimální, protože když mě povolají z domova, nemám v čem vyjet, montérky nefasují. Při rozsáhlé povodni, jako byla letos, by možná bylo třeba dostat do postižené oblasti celý náš TPP, aby měli všichni stejnou zkušenost. Není nad praktické zkušenosti, dají určitě víc, než teorie. Tým by se mohl přes práci na místě MU více dostat do povědomí hasičů a tím ukázat svoje možnosti a využitelnost pro ně samotné. Silnej chlap, hasič od zásahu si nepůjde jen tak nechat pomoci. Bude tomu muset víc věřit a věřit konkrétnímu, nejbližšímu členovi týmu. Ještě si myslím, že tým by se měl víc stmelit, poznat se navzájem, ale to by chtělo častější společnou činnost. Mě práce v týmu hrozně moc baví, a tak nemám problém jí věnovat i hodně času. Jako žena mám k ní velmi blízko, naplňuje mě.“

Příloha IX.

Přepis rozhovoru se členem TPP HZS JČK – člen týmu „G“

Odpovědi na 1. okruh otázek – základní přiblížení jednotlivých osobností (výzkumného souboru) ve vztahu k jejich funkčnímu zařazení a členství v TPP:

„Jsem tady zaměstnán od roku 1974, tedy už 39 let. Už 20 let dělám technika, teď se to konkrétně jmenuje hasič – technik technické služby. V týmu jsem 6 let. Na základě nabídky mého velitele jsem si udělal kurz první psychické pomoci a později mě psychologka požádala o vstup do týmu. Měl už jsem tehdy k této práci blízko, protože jsem maturoval z psychologie, v roce 1997. Tato činnost mě stále zajímá, přináší mi pocit užitečnosti, že jsem platnej a můžu někomu pomoci. Člověk musí pořád přemýšlet, a potom tak nějak nezakrní. Nadřízení mají o mojí práci zájem, chtějí, abych informoval hasiče o tom, co jsme probírali v týmu, a abych jim pomáhal s odbornou přípravou mužstva.“

Odpovědi na 2. okruh otázek – oblast kolegiální psychické pomoci:

„Kluci z čety se o tým moc nezajímají, ale mě berou docela dobře, už kvůli mému věku. Ale nějak to nezdůrazňuju, nechtěl bych být ten starej a chytřejší, to teda ne. Hlídám si, abych byl nohama na zemi, a abych nezkostnatěl. Všichni se musíme pořád učit, já se rád učím od mladých. Kolegiální psychickou pomoc jsem přímo neposkytnul, teda tak, že by za mnou někdo přišel, ale často probíhá, tak nějak samovolně. Kluky znám a všímám si, jestli to po zásahu zvládaj. Často si povídáme, ale nikoho nenutím, aby se nezablokoval. Kluci se na mě sami obrátí s rodinnými problémy, které řešíme určitě častěji. Mají důvěru v moje zkušenosti, ale ještě mi dědku neříkají. Ve vztahu tým a hasič, bych určitě zlepšil jeho prezentaci, já se o to osobně snažím. Po návratu ze školení TPP se vždycky snažím to nejzajímavější říct klukům ve směně. Myslím si, že to většinu zajímá. Záleží na přístupu ke každému jednotlivci, tam bysme měli začínat.“

Odpovědi na 3. okruh otázek – oblast posttraumatické péče o osoby zasažené MU:

„Co se týče tohoto problému, nemám asi takovou tu velkou zkušenost, ale ty malý jsou skoro u každého zásahu. Nejhorší na tom je to, že u zásahu na to nemáš čas, nemůžu přijít za velitelem a chtít po něm hodinu, nebo víc času. Snažím se ale udělat takový ten prvotní rozhovor a doprovodit, když je to třeba. Na víc není čas. Někdy ale stačí promluvit několik slov. Znalosti z kurzu první psychické pomoci využívám vlastně pořád, a nejen tady v práci. Pamatuji se, že byl tehdy velmi kvalitní, zaměřený na praxi. Mimo svoji službu jsem jako člen týmu ještě nezasahoval. Ale nedávno mi volala psychologka ohledně možného zásahu u povodní. Sám spontánně jsem se začal připravovat, telefony na neziskovky, Charitu, obecní úřady atd., abych tam byl něco platnej. Dělat tuhle naši činnost u zásahu mi nikdo nezakazuje, ale mrzí mě, že je na ní málo prostoru.“

Odpovědi na 4. okruh otázek – doplňující otázky:

„Myslím si, že máme v týmu dobrou partu, že to nemá chybu. Navrhoval bych zlepšit naše školení ve smyslu koordinace, připadá mi to někdy takový zmatečný a chvátá se. Mám z toho potom někdy takovej pocit, že se toho moc nestihne, a moc si toho neřekneme. Prostě chtělo by to větší prostor, myslím tím víc času. Hlavně ty jednodenní jsou takový uchvátaný a to mě mrzí. Materiálně jsme zabezpečený dobře, to si myslím, že je v pořádku. Ale schází mi propagační materiál o činnosti týmu, který by nás prezentoval uvnitř na útvarech. Aby všichni věděli, co se dělá a děje, nestačí jen cedulka s telefonními čísly. Na závěr bych chtěl ještě jednou říct, že jsem spokojenej se členama týmu, jsou to lidi, který to chtějí dělat a mají o to opravdu zájem. Ta práce mě baví a obohacuje.“

Příloha X.

Přepis rozhovoru se členem TPP HZS JČK – člen týmu „H“

Odpovědi na 1. okruh otázek – základní přiblížení jednotlivých osobností (výzkumného souboru) ve vztahu k jejich funkčnímu zařazení a členství v TPP:

„U HZS pracuji 17 let, momentálně vykonávám funkci strojníka. V týmu jsem od jeho počátků, tedy asi od roku 2005, 8 let. Vstoupil jsem tam, protože mě zajímá psychologie, a ten důvod přetrvává dodnes. Věnuju se práci s dětmi, vedu dětské sportovní kolektivy. Úroveň podpory mě a týmu ze strany mých nadřízených je slabá, hrozně to podceňují. Teda ne, že by mi házeli klacky pod nohy, ale myslím si, že jsme pořád takový průkopníci.“

Odpovědi na 2. okruh otázek – oblast kolegiální psychické pomoci:

„Postoj mých kolegů ke mně, jako jednomu z týmu, bych vyjádřil jednoduše, ví to. Využívají mě tak nějak nepřímou a jedná se o kolegy, se kterými sloužím. Ti ostatní by se na mě asi neobrátili. Ve své směně si to snažím hlídat. Konkrétně jednou po zásahu, kde jsme sundávali oběšence, byli tam se mnou dva mladí kolegové. Jeden z nich další směnu říkal, že se mu o tom zdálo, tak jsme si o tom popovídali. Snad jsem mu pomohl. Ve směně se snažím pomoci i s jinými problémy, kluci se na mě obracejí, protože ví, že se o psychologii zajímám. Ptají se mě hlavně na problémy s dětmi, já jim nakonec mohu doporučit i nějaké známé odborníky. Ve vztahu tým a hasič bych doporučil dát mnohem větší důraz na odbornou přípravu hasičů, ale i velitelů. Já sám se takového školení také aktivně účastním, ale mělo by toho být víc. Nebylo by na škodu, kdyby velitel po náročném zásahu kontaktoval člena týmu. Mohl bych třeba večer zajít na hasičárnu na kafe a probrali bychom to.“

Odpovědi na 3. okruh otázek – oblast posttraumatické péče o osoby zasažené MU:

„První psychickou pomoc děláme dnes už u spousty zásahů. Ale raději bych chtěl mluvit o pomoci, kterou jsem poskytoval v rodinách obětí s naší psycholožkou před několika lety. Jednalo se o tragickou událost s úmrtím dvou mladých lidí. Dál bych vzpomenu ještě jeden zásah na oběšence, kde jsem poskytoval péči sestře a rodičům oběšeného. Dodnes se zdravíme, nezapomněli. Kurz první psychické pomoci jsem absolvoval, jako asi všichni z týmu. Je to jedno z těch lepších školení pro nás. S povoláním členů týmu k MU souhlasím. Já jsem jednou byl povolanej z dovolený, už jsem ti o té události říkal, dostal jsem tenkrát za to mimořádnou odměnu. Naopak u zásahu mě velitel dává dostatečný prostor, a když je třeba, tak mě požádá, abych pomáhal. Ale vždycky je co zlepšovat.“

Odpovědi na 4. okruh otázek – doplňující otázky:

„Obsazení týmu je dobrý, ale i kdybychom chtěli, tak ho stejně neovlivníme. Psycholožka se snaží, aby tam byl z každého územka alespoň jeden. Vedoucí to vede dobře, ale bohužel nám brzy odejde. Ale můžeme čekat něco nového po změně psychologa. Uvidíme, co přinese čas. Naše odborná příprava, podle mě, není dostačující. Chtělo by to sejít se víckrát do roka. Jednou alespoň na tři dny. Na materiální zabezpečení žádný extra požadavky nemám, nejvíc potřebuju hlavně sám sebe. Ještě bych navrhoval, abysme se víc účastnili školení dobrovolnejch hasičů, kde moc prostoru nemáme. Myslím si, že je třeba dostat psychologickou službu ještě na vyšší úroveň a naše činnost by mohla být ohodnocením srovnatelná s techniky. Jsme přece také specialisté. Chtělo by to zajistit vyšší prestiž, především směrem k mladejm. Vedlo by to možná i k většímu zájmu o práci v týmu. Jsem spokojenej se složením týmu, s lidma. Popovídáme si a dozvím se spoustu zajímavějch věcí. I proto tam přece jsme.“

Příloha XI.

Přepis rozhovoru se členem TPP HZS JČK – člen týmu „I“

Odpovědi na 1. okruh otázek – základní přiblížení jednotlivých osobností (výzkumného souboru) ve vztahu k jejich funkčnímu zařazení a členství v TPP:

„U hasičů pracuju 28 let, jsem na funkci hasič – technik chemické služby. V TPP jsem od jeho začátku, tedy roku 2005 (8 let), po absolvování základního týdenního kurzu. Tehdy mi ta práce byla nabídnuta, ale přiznám se, že jsem o tom moc nevěděl. Tato práce mě baví a hodně naplňuje, protože se o psychologii zajímám i ve svém osobním životě. Zajímám se o spoustu věcí. Co se týče postoje mých nadřízených, jsem spokojenej, je korektní a cítím i respekt. Berou mě takovýho, jaký jsem.“

Odpovědi na 2. okruh otázek – oblast kolegiální psychické pomoci:

„Postoje kolegů ke mně jsou různý, někdo mě bere víc, někdo míň. Ne každému musím sedět, ale jsem takový propagátor psychologické služby. Moje kolegiální pomoc hasičům je vždycky spíš takovou nepřímou formou, sám jen tak nikdo nepřijde. Co se týče pomoci po zásahu, mám kolem sebe spíš samý hrdiny, kteří to řeší třeba černým humorem atp. Hasiči si ty problémy moc nepřipouští nebo neuvědomují. Mrzí mě to, protože vím, jakou to může udělat v životě paseku. Klepat na rameno jim nebudu. Častěji však probíráme problémy třeba z domova (rozvody, úmrtí ...), s tímto se někteří na mě s důvěrou obracejí. Je jasný, že tyhle problémy ovlivňují naši práci víc, než si připouštíme. K tomuto ještě musím říct, že jsem byl jednou požádán o poskytnutí kolegiální psychické pomoci nadřízenému. Co se týče zlepšení v této oblasti, viděl bych to asi tak, že by bylo třeba probudit lidi z letargie a ukázat jim, že starost sama o sebe, o svoji duši je důležitá. Lidi u nás využívají psychologickou péči jen v krajních případech, tím nemyslím jen hasiče, ale třeba i jinde ve společnosti.“

Odpovědi na 3. okruh otázek – oblast posttraumatické péče o osoby zasažené MU:

„I v této oblasti je co zlepšovat a je zde velký prostor pro vývoj. Vem si třeba tu nehodu vlaku ve Španělsku, jak říkali v televizi, mezi prvníma, s hasičema a záchranářema, tam přijeli psychologové. Nevím, jak by to bylo u nás, tam ta společnost je jinak nastavená. První psychickou pomoc poskytují u nehod, třeba i po nouzovém otevření bytu a jiných malérech. Kurz první psychické pomoci jsem samozřejmě absolvoval a tyhle dovednosti moc využívám, to je základ Rozšířenější péči jsem poskytoval u těžké dopravní nehody, sebevraždy oběšením a teď naposledy také u povodní. K těmto MU vyjíždím většinou s naší psycholožkou. Jsem povolávaný i z domova, mimo službu. Dostávám hodně prostoru, ještě si vzpomínám na nehodu autobusu s hokejistama, kde došlo celkově ke dvěma úmrtím a museli jsme se tam postarat o ty kluky, než je odvezli. Tenkrát to byla pro mě velká škola. S povoláváním souhlasím, já to beru jako svojí práci. Naši velitelé berou tuhle činnost jako povinnost hasičů u zásahu, vždyť je to přece v sirařích, typové činnosti a v bojovém řádu. Potřebu týchle pomoci vnímají i sami, je to posun a vyvíjí se to správným směrem, je to moje osobní zkušenost. Účastním se i odborné přípravy, pomáhám velitelům v jednotce.

Odpovědi na 4. okruh otázek – doplňující otázky:

„K obsazení týmu a rozvržení jeho členů bych navrhoval větší počet, taky aby na každém územku byli 3 lidi, v duchu ostatních služeb. Klucí by se určitě snadněji obrátili s problémem na kolegu, kamaráda, se kterým slouží. S psycholožkou vycházím dobře, když něco potřebuju probrat, zajdu za ní. Co se týče materiálního zabezpečení, kdysi nám slíbili služební mobily, ale pak z toho sešlo. Nějaké návrhy na zlepšení jsem ti řekl již dřív, během našeho rozhovoru. Moc se těším na naši podzimní odbornou přípravu do Červené nad Vltavou, určitě si nejen pěkně popovídáme. Tuto práci mám rád, jsem s ní spokojenej, ale taky bych toho chtěl hodně vylepšovat.